

ATT GALLRA ELLER INTE GALLRA?

**En diskursanalytisk studie om gallring,
värdefulla museiföremål och skräp**

Matilda Sahlin

Examensarbete (30 högskolepoäng) i museologi för masterexamen inom ABM-
masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Mikael Askander

År: 2018

Title

To deaccess or not to deaccess – a discourse analytical study of deaccessioning, valuable museum objects and rubbish

Abstract

The aim of this master's thesis is to get a better understanding of how attitudes towards deaccessioning have appeared and possibly changed in the Swedish museum sector in an eight-year time span. During this period a new museum policy has been articulated and, since 2017, Sweden has its first museum law. The study further aims to qualitatively and reflexively, identify, describe, and explain discourses related to deaccessioning and disposal at museums in Sweden. Based on such a goal, a survey and reflection on deaccessioning and disposal have been based on theories of musealization, value creation and rubbish. Through a discourse analytical lens, documents and interviews with museum staff have been analyzed partly by using Michel Foucault's four method requirements and partly by using theme identification tools. After analyzing the material three discourses were identified: value discourse, responsibility discourse and preservation discourse.

The study shows that deaccessioning and disposal can be interpreted as both negative and positive depending on the museum's orientation and organization. It further suggests that the nature of the collection plays an important role in whether the museum in question looks at deaccessioning as something useful or not. If the collection consists of unique objects with aesthetic, archeological or different types of historical values, or objects that have been donated to the museum from a private donor – there tends to be a more cautious approach towards deaccessioning and disposal. If the objects, on the other hand, are made on a large industrial scale and exists in large quantities, with no personal connection – the attitudes are more optimistic. The study also shows that for some museums there also is a democratic aspect of deaccessioning – the process can be interpreted as a way of making space for stories that previously haven't been told in the western museum canon. It can also work as a way of making parts of the museum collection more accessible to the public.

Keywords

Deaccessioning, disposal, materiality, musealization, value creation, rubbish, discourse analysis

Gallring, avyttring, materialitet, musealisering, värdeskapande, skräp, diskursanalys

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Introduktion	5
Bakgrund och begreppsbeskrivningar	6
Varför samlar museer?.....	6
Museiföremål och kulturarv.....	7
Vad är gallring?.....	8
Inringning av forskningsproblemet.....	9
Syfte och forskningsfrågor.....	10
Disposition	11
Tidigare forskning och litteratur	11
Museologins olika inriktningar	12
Museiföremål och samlingar.....	13
Värdeskapande och skräp	14
Forskning och litteratur om gallring	15
Teori, metod och material.....	18
Diskurs som teori och metod	18
Diskurs enligt Michel Foucault.....	18
Diskursanalys som metod	20
Övriga teoretiska perspektiv	20
Musealisering.....	21
Skräpteori.....	21
Urval och tillvägagångssätt.....	22
Urval av museer och textmaterial	22
Intervjuer.....	23
Temaidentifikation.....	24
Forskningsetiska överväganden	25
Resultat	27
Identifierade teman: texter	27
Politisk och juridisk problematik	27
Museers inneboende ansvar	29
Gallring som aktiv samlingsförvaltning.....	30
Identifierade teman: intervjuer.....	31
Presentation av intervjupersonerna	31
Ansvarsfull gallring och värdebedömning av föremål.....	32
Tillgänglighets- och demokratiseringsfrågor	34
Moralisk och juridisk problematik.....	36
Analys och diskussion.....	39
Värdediskurs	39
Ansvarsdiskurs.....	40
Bevarandediskurs.....	41

Avslutande reflektioner	43
Vidare forskning	44
Referenslista	46
Opublicerat material	46
Publicerat material	46
Bilaga	50
Intervjuernas upplägg	50

Inledning

Introduktion

Trots en växande insikt i den kontinuerliga tillväxtens problematik fortsätter alltså själva samlandet vara en viktig del av de flesta museers identitet. Renodling, utgallring och förfining är det sällan. Själva tanken på att avyttra föremål ur samlingarna väcker inte sällan upprörda känslor bland museianställda, även om det gäller föremål som aldrig använts.

Werner 2012, 62

Svensk kulturpolitik har de senaste åren lagt allt större betoning på kulturarvsfrågor. Dessa frågor berör betydligt mer än att bara bevara kulturarvet – det handlar också om att göra värderingar, urval och således även bestämma vad som *är* kulturarv (Ny museipolitik SOU 2015:89). En annan sida av dessa frågor, som inte diskuteras lika frekvent är samlingsförvaltning och gallring. I ABM-sektorn går det att se en stor skillnad i hur arkiv och bibliotek arbetar med gallringsfrågor i jämförelse med museer. Gallring är, för arkivarier och bibliotekarier, en tydligt uttalad del av yrkesbeskrivningen. För museianställda, å andra sidan, är gallringspraktiker alltmer outtalade, komplicerade och kan vara negativt laddade.

Det finns en uppfattning om att gallring av museiföremål, om det görs på fel sätt, kan skada samhällets och allmänhetens tillit till museer. Det handlar om en formulering vilken är förekommande både i teoretiska texter samt i politiska styrdokument och riktlinjer (ICOM 2011; Ny museipolitik SOU 2015:89; Riksantikvarieämbetet [RAÄ] 2017; Merriman 2008; Marius Hylland 2013; Werner 2012; Vecco och Piazzai 2014). I och med konstituerandet av Sveriges första museilag (SFS 2017:563) har museers gallringssvårigheter luckrats upp något, vilket reportaget ”Nu blir det lättare för museer att slänga föremål” (2017) från SVT Kultur påvisar. I reportaget intervjuas en representant från Armémuseum respektive en representant från Naturhistoriska Riksmuseet, båda statliga museer i Stockholm. De museiverksamma ser positivt på den nya lagstiftningen men menar också att museers olika behov och attityder till samlingar och samlande spelar in i hur gallringsfrågor uppfattas. De menar att det delvis beror på att museer i en samtida kontext samlar annorlunda än vad de tidigare har gjort. En annan faktor är att gallringsfrågor i viss mån kan anses gå emot museets grundvalar som samlande och bevarande institution (SVT Kultur 2017).

Denna studie har som ansats att ur ett föremåls- och samlingscentrerat perspektiv undersöka huruvida den senaste tidens politiska förändringar har påverkat hur museer själva ser på sitt uppdrag som kulturarvs- och bevarandeinstitutioner och om det finns någon grund i formuleringen om att gallring skulle kunna vara något oetiskt och i sådant fall varför.

Bakgrund och begreppsbeskrivningar

Detta avsnitt avser att presentera en övergripande bakgrundsbeskrivning till viktiga teman i forskningsarbetets kommande delar. Innan en genomgång görs av gallring som praktiskt fenomen, vill jag sätta ämnet i en bredare kontext och övergripande beskriva hur och varför museisamlingar har uppstått, vad som ryms i dem liksom hur tankarna om dem med tiden har förändrats.

Varför samlar museer?

Insamling på museer är en mångbottnad fråga som delvis härrör ur existentiella och filosofiska teman, delvis i den praktiska akten *att samla* liksom i att sortera och välja ut. Samlande är ett djupt mänskligt beteende och har funnits i alla mänskliga civilisationer. En betydande skillnad mellan det personliga samlandet och det som utförs av museer är att det senare har institutionaliserats och professionaliserats (Arvidsson 2012, 14, 20). Ur ett idéhistoriskt perspektiv har museet i sin barndom fungerat som ett sätt att systematisera, katalogisera och vetenskapliggöra den materiella världen och mänskligt skapande. Museets framväxt är till stor del en produkt av upplysningen och modernismens ideal liksom en tro på objektiv kunskap – samlingen har på samma sätt representerat denna objektivitet och setts som statisk och evig (Marius Hylland 2013). Gjertrud Sæter menar dock att det är en omöjlighet för museer att befinna sig i sociala, kulturella eller ideologiska vakuum. Detta då de alltid har påverkats av sina omgivande faktorer vilket i sin tur påverkar hur tankar om museiföremål och samlingar uttrycks (Sæter 2004, 11). Kerstin Smeds diskuterar med en liknande utgångspunkt att: ”Museet har varit – och är i viss mån fortfarande – en ideologiproducerande, kulturhegemonisk institution som legitimerat den demokratiska grundvalen för den västliga välfärdsmodellen” (Smeds 2005, 324). Museer har gått från att samla in det allra mest extraordinära, vilket kännetecknas av dess föregångare – 1500-talets kuriosakabinett – till att idag samla in allt vardagligare föremål och dokumentation av samtiden (Merriman 2008). På samma sätt har museerna gått från att vara hierarkiska institutioner som enbart har varit öppna för eliten, till att bli alltmer kommersialiserade och ha som mål att vara tillgängliga för alla (Sæter 2004).

Enligt Susan M. Pearce hade insamling på museer sin storhetstid mellan årtalen 1850 och 1950. Under denna tidsperiod katalogiserades samlingarna utifrån ett linjärt tanke sätt sprunget ur naturvetenskap (Pearce 1995). Viktigt för samlingarna under perioden var *hur* de var organiserade, då systematiserad organisering likställdes med kunskap (Pearce 1995; Merriman 2008). Museiföremålens materialitet och fysiska närvaro spelade tidigt en stor roll och forskare ansåg att man genom att studera föremålen med ögat kunde komma åt kunskap om dem. Denna så kallade *naked eye science* eller *object-based epistemology* sågs då som en form av empirisk kunskap vilken inte var möjlig att komma åt i böcker. Istället kunde det fysiska mötet med ett objekt fungera som ett viktigt komplement till text (Given och McTavish 2010; Marius Hylland 2013). Dokumentation så som illustrationer, foton och olika skriftangivelser, har dock länge varit viktiga pelare i museisamlingars uppbyggnad och systematisering och är det än idag (Gustafsson Reinius 2008). Enligt samlingsförvaltningsstandarden SPECTRUM bör museer säkerställa att varje föremål som tillkommer i en museisamling: ”[...] tilldelas ett unikt nummer som rent fysiskt

följer med det genom hela hanteringen” (RAÄ 2015, 30). Detta underlättar inte minst i gallringsprocesser där det är viktigt att kunna lyfta fram all dokumentation som finns om ett föremål.

Museiföremål och kulturarv

Det finns många sätt att beskriva de delar av museisamlingar som representerar den fysiska världen och mänskligt skapande. På museer talas det om ting, objekt, föremål och artefakter. Där finns vissa distinktioner begreppen emellan som är intressanta att belysa. Ting, objekt och föremål åsyftar det som har en koppling till natur medan artefakter pekar på något som är skapat av mänsklig hand, ofta med en estetisk intention (Pearce 1994). Dock menar Pearce att det som tolkas som ”naturligt” på museer, så som naturhistoriska föremål, har blivit mänskligt definierade genom urval och utställning – på samma sätt som artefakter (Ibid.). Vidare menar författaren att benämningarna har gemensamt att de tillhör en större materiell kultur – ett kulturarv där de har tillskrivits ett visst värde i museets samling (Pearce 1994, 9). Museisamlingar har länge varit rotade i det materiella men i en samtida kontext går det att utläsa att museers samlingar går allt mer åt ett immateriellt håll i och med framväxten av digitalisering, nätbaserad förmedling och tankar om immateriellt kulturarv (Marius Hylland 2013, 6). På Riksantikvarieämbetets hemsida förklaras kulturarvsbegreppet övergripande som följer:

Kulturarv avser alla materiella och immateriella uttryck för mänsklig påverkan – till exempel spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper osv.

RAÄ 2017

I UNESCOs definition av kulturarv, å andra sidan, särskiljs materiellt och immateriellt åt som två underkategorier till huvudkategorin kulturarv (UNESCO, 2017). I denna studie ligger det huvudsakliga fokuset på den materiella delen av kulturarvsdefinitionen. Begreppet kulturarv har de senaste åren fått allt större spridning, på både politiska som akademiska plan. Kulturarv, som kategori, började användas under 1800-talets slut och har sina rötter i konservativa och nationalistiska tankeströmningar. Begreppet fungerade då som ett sätt att stärka den egna nationens identitet genom att koppla företeelser och föremål till den nationella berättelsen. Hur kulturarv definieras har länge påverkats av vad högt uppsatta samhällsgrupper har bestämt varit viktigt att bevara (Horgby och Lindström 2002). Kulturarv handlar därtill både om värderande och urval. När det talas om kulturarv betonas också vissa outtalade åberopanden så som att kulturarvet är statiskt och att det bör bevaras och skyddas. Enligt Horgby och Lindström går det att tala om en kulturarvsdiskurs och en bevarandediskurs. Dessa diskurser har länge varit tätt sammanlänkade menar de och förklarar vidare att:

Särskilt värdefullt och omhuldat blir detta kulturarv då det riskerar att glömmas bort. Det finns knappast något starkare skäl för bevarande av traditioner och artefakter än att de tillhör vårt kulturarv. Kulturarvets värde tenderar uppenbarligen att stiga med ökande gå-förlorat-risk.

Horgby och Lindström 2002, 312

I beskrivningar av vad som anses tillhöra ett kulturarv spelar tid en betydande roll. Många gånger är det tiden som avgör vilken status ett föremål ges – ju äldre föremålet är desto högre blir dess värde. Allt mindre värde får föremålen från vår samtid, i synnerhet det massproducerade och det populärkulturella (Horgby och Lindström 2002). Sedan 1990-talet har kulturarv börjat diskuteras i nya termer där en breddning och demokratisering av begreppet betonas. Från och med denna period talas det också om *berättelser* i samband med kulturarv. Det finns nu en önskan om att inkludera marginaliserade samhällsgrupper vars historier tidigare har exkluderats (Tafvelin Heldner, Dahlström Rittsél och Lundgren 2013).

Vad är gallring?

Det råder tvetydigheter om vad begreppet gallring innebär. I vissa sammanhang används uttrycket *att gallra*, för att beskriva att något tas bort, i andra fall som ett paraplybegrepp för en hel process. Riksarkivet beskriver att gallring innebär att: "[...] allmänna handlingar eller uppgifter i dessa aktivt avlägsnas och förstörs i enlighet med på förhand fastställda kriterier" (Riksarkivet u.å.). I Riksantikvarieämbetets skrift *God samlingsförvaltning – stöd för museer i gallringsprocessen* (2017) beskrivs gallring som: "[...] hela processen från att på ett kontrollerat och dokumenterat sätt bedöma, prioritera och välja ut objekt som kan avlägsnas från samlingen till avyttring av dessa" (RAÄ 2017, 6). Gallring är enligt denna definition ett slags samlingsbegrepp som innefattar flera andra begrepp och funktioner så som deaccession, avyttring och dokumentation. Deaccession innebär det formella avskrivandet av ett föremål ur en permanent samling och kan ses som en motpol till föremålsförvärv (också kallat accession). Förvärv åsyftar att ett objekt skrivs in i en museisamling – deaccession åsyftar att ett objekt skrivs ut ur samlingen. Efter det att ett föremål har deaccederats är det vanligt förekommande att det *avyttras*. Avyttring kan bland annat ske genom försäljning, förflyttning till ett annat museum, destruktion och återvinning (RAÄ 2017, 18-20). Avyttring kan också innebära att föremålet i fråga skrivs ut ur samlingen men finns kvar på museet som rekvisita, forskningsmaterial eller liknande (Vecco och Piazzai 2014). Det är dock viktigt att betona att all avyttring inte sker aktivt. Inom ramarna för avyttring platsar även borttappade, stulna och ofrivilligt förstörda föremål. I *Deaccessioning. Sharing Experiences from Finland* (2016) beskrivs ofrivilligt förstörda föremål som en typ av "naturlig avyttring", vilken också anses vara den minst problematiska:

The least problematic grounds for deaccessioning in all types of collections is so-called natural disposal, the poor condition of an object or the end of its lifespan. But even in these cases deaccessions are not carried out directly except in situations of risk where objects are considered to be hazardous to people or to the rest of the collection.

Sarantola-Weiss och Västi 2016, 30

Avyttring kan även röra sig om fall där föremål behöver repatrieras (RAÄ 2017). Repatriering innebär ett återförande av kulturellt värdefulla föremål eller mänskliga kvarlevor, ofta från en större stat till en minoritets- eller ursprungsbefolkning, vilket kan ses som en slags postkolonial försoningsritual (Gustafsson Reinius, Silvéen och Svanberg 2012, 102). För ursprungsbefolkningar kan en repatriering innebära att återfå makt genom avkolonisering (både politisk och sinnlig), vilket i sin tur kan skapa ny kunskap och fungera som en försoning (Aronsson 2013, 65-66).

I den engelska litteraturen finns det inget samlingsbegrepp som motsvarar svenskans gallring. Det finns inte heller något tydligt svar på hur praktikerna bör benämnas. Istället pratas det ömsom om *disposal*, ömsom *deaccessioning* (Sarantola-Weiss och Västi 2016). Överlag används *deaccessioning* som ett huvudbegrepp likt gallring, medan *disposal* används som svenskans avyttring. I denna undersökning kommer gallring att användas som ett paraplybegrepp för den process som innefattar avyttring, *deaccession* och dokumentation. I de praktiska exempel där museer på något sätt gjort sig av med föremål kommer definitionen avyttring att användas.

Inringning av forskningsproblemet

Insamling på museer har länge varit en viktig aspekt av de flesta museers identitet och fortsätter att vara det i en samtida kontext (Werner 2012). Dock finns det olika synpunkter på frågan. Nick Merriman skriver i artikeln *Museum collections and sustainability* (2008) att museisamlingar i Europa växer oproportionerligt. Med oproportionerligt åsyftar författaren att det finns mycket som tyder på att museer varken har de ekonomiska eller utrymmesmässiga förutsättningarna för att kunna expandera samlingarna i den utsträckning som de i nuläget gör. Detta gör, enligt författaren, museer till inneboende ohållbara som institutioner (Merriman 2008, 9). Europeiska museer ökar uppskattningsvis sina samlingar med 1–2 procent per år, vilket delvis beror på att vi lever i ett samhälle med en ständigt ökande föremålsproduktion, delvis hur museets uppdrag tolkas (Vecco och Piazzai 2014). Författarna förklarar som följer:

As a practical example, we may refer to Czech Republic, where we may calculate that, if museums continue to acquire new items at the current rate without being given the possibility to deaccession, the total amount of objects will be over one billion in just 130 years.

Vecco och Piazzai 2014, 223

Trots denna kritik finns det mycket som tyder på att museer blir alltmer restriktiva i sina insamlingsprocesser då det finns en medvetenhet om den rådande förvaltningsproblematiken. En tänkbar lösning på problem med överbelastning är att avyttra i samma utsträckning som nya föremål förvärvas in i samlingarna (Merriman 2008). Dock finns där många som anser att gallring är en problematisk lösning. Ett vanligt argument emot gallring är att det skadar allmänhetens förtroende för museet som institution. En annan problematik med gallring berör det ekonomiska värderandet av föremål (Vecco och Piazzai 2014). Författarna menar att: “[...] museum curators often directly oppose systematic valuation as they may consider it a thwart to their curatorial mission, hence, the traditional assumption that deaccessioning would be unethical” (2014, 224). En följd av denna tanke är att försäljning av museiföremål har kommit att bli en stark symbol för gallring som något oetiskt. En annan del av diskussionen om oetisk gallring rör museipersonals rädsla att avyttra något som senare visat sig ha haft ett högt värde, eller getts värde genom politiska och sociala skiften. Omvärderingen av kvinnliga konstnärer kan ses som exempel på ett sådant skifte (Werner 2012, 62). Att ett föremål kan få en ny kontext eller omvärderas är således ytterligare ett starkt argument emot gallring. En konsekvens av detta tankesätt är att museer i sin rädsla för att avyttra något av värde,

fortsätter spara på sådant som inte längre tjänar varken utställningsföremål eller forskningsmaterial (Ibid.).

Enligt Vecco och Piazzai står europeiska museer, grovt uppdelat, i två läger när det rör frågor om gallring. På ena sidan hittar vi föremålsinriktade, och något mer konservativa, sydeuropeiska museer. På andra sidan, nordeuropeiska museer med besöks- och utställningsfokus vilka inte är lika föremålsorienterade. Den sydeuropeiska museimodellen lägger stor vikt vid bevaring och konservering av föremål och är starkare motståndare till gallringspraktiker än den nordeuropeiska. Det handlar om länder som har en stark stolthet kopplad till det nationella kulturarvet menar författarna (Vecco och Piazzai 2014). Huruvida denna geografiska uppdelning stämmer eller inte, går det att återfinna två betydande olika attityder till museisamlingar och gallring: en pragmatisk och en restriktiv. Dessa attityder är av intresse för denna studie. Vidare intressant är det att undersöka vart Sverige platsar i uppdelningen, vilket denna uppsats har som avsikt att göra.

Syfte och forskningsfrågor

Syftet med detta forskningsarbete är undersöka hur synen på gallring har sett ut och eventuellt förändrats i den svenska museisektorn mellan åren 2010–2018. Under denna period har en ny museipolitik (SOU 2015:89) formulerats och Sverige har fått sin första museilag (SFS 2017:563). Undersökningen ämnar att på ett kvalitativt och reflexivt sätt, identifiera, beskriva och förklara bakomliggande strukturer och diskurser som berör gallring på museer i Sverige under denna period. Med utgångspunkt i en sådan målsättning kommer en undersökning och reflektion om gallring göras utifrån teorier om musealisering, värdeskapande och skräp. Uppsatsen kommer att belysa de processer ett föremål genomgår från det att det hamnar i en museisamling, till att det beslutas att det ska avyttras och vilka tänkbara emotionella aspekter dessa beslut skulle kunna ge upphov till ifall gallringen inte utförs på ett korrekt sätt. Undersökningen utgår från följande forskningsfrågor:

- Vilka uppfattningar och synsätt om gallring framträder hos samlingsansvarig museipersonal på museer i Sverige?
- På vilka sätt beskrivs gallring i politiska styrdokument, lagstiftningar och officiella riktlinjer?
- Vilka processer går ett museiföremål igenom innan det avyttras och hur går de att koppla till teorier om musealisering, värdeskapande och skräp?

Undersökningen tar avstamp i dokument om gallring och intervjuer med museipersonal med förstahandskoppling till samlingar och eventuellt gallring. Uppsatsen är avgränsad till att ta upp frågor som berör gallring utifrån svensk museikontext med tyngdpunkten förlagd på 2000-talet och då framförallt tidsperioden 2010–2018. Vidare har ett aktivt val gjorts i att inte lyfta in ett besökarperspektiv eftersom att undersökningen då hade blivit alldeles för stor. Här av även en gränsdragning gjorts i att enbart undersöka statliga och kommunala museer. Det är viktigt att betona att det finns en medvetenhet om att detta forskningsarbete inte kommer att kunna vara heltäckande för hur *alla* museer i Sverige arbetar med, eller ser på, gallringsfrågor men att det förhoppningsvis kan öppna för en bredare

diskussion om gallringsfrågor på ett praktiskt och teoretiskt, liksom på ett filosofiskt plan.

Disposition

Uppsatsen består av fem huvudkapitel: ett inledningskapitel, ett kapitel för teori, metod och material, ett kapitel där forskningsresultat presenteras, ett kapitel med analys och avslutningsvis ett kapitel för diskussion och slutsatser.

I detta, uppsatsens inledningskapitel, presenteras en kort introduktion till uppsatsämnet följt av bakgrund, inringning, av forskningsproblemet, syfte och frågeställningar, disposition samt tidigare forskning och litteratur.

Uppsatsens andra kapitel berör teoretiska perspektiv, metod och material. Här presenteras undersökningens kvalitativa metod som består av en diskursanalys av texter och intervjuer. Kapitlet är disponerat som sådant att det först behandlar diskurs som teori och metod, för att sedan presentera undersökningens resterande teoretiska perspektiv *musealisering* och *skräpteori*. Efter detta presenteras undersökningens övriga metod intervjuer och det material som har valts ut till analysen. Kapitlet avslutas med en genomgång av olika etiska betänkanden.

I det tredje kapitlet redovisas undersökningens resultat som består av både textmaterial och intervjuer. Materialet har tematiserats och presenteras utifrån dessa teman.

Uppsatsens fjärde kapitel utgörs av en analys av undersökningens resultat. Här kommer en återkoppling till uppsatsens diskursanalytiska inriktning att göras. Det femte och sista kapitlet består av avslutande reflektioner och förslag på vidare forskning.

Tidigare forskning och litteratur

Forskningen och litteraturen som lyfts i avsnittet är dels sådant som har haft stor betydelse detta forskningsarbete, dels sådant som hjälpt att skapa en bild av hur det museologiska forskningsfältet ser ut i stort. Då det finns väldigt lite forskning om gallring ur ett svenskt perspektiv kommer tyngdpunkten i litteratur- och forskningsgenomgången på ämnet att beröra internationell forskning, främst europeisk sådan.

I denna studie används teorier om värdeskapande och skräp för att beskriva de värdeprocesser museiföremål genomgår när de skrivs in i en museisamling och de processer som uppstår när de avyttras. Att använda teorier om skräp är mycket ovanligt i en museologisk kontext. Därför anser jag som forskare att denna studie har en stor relevans och fyller en tydlig lucka i det museologiska forskningsfältet.

Museologins olika inriktningar

Det har genom åren funnits ett flertal olika riktningar inom museologi som akademisk disciplin och således även många skilda uppfattningar om hur museologisk forskning bör bedrivas. Detta diskuterar Kerstin Smeds professor i museologi vid Umeå universitet, i artikeln *Tankar kring det «museologiska företaget»* (2000), där hon ställer sig den övergripande frågan: ”Vilket är museologins kunskapsobjekt?”. Museologi, som disciplin, har på bara några decennier genomgått ett flertal ämnesförskjutningar. I grova drag kan vi enligt Smeds tala om att ämnet har gått ifrån att vara studiet av museet som institution; till att fokusera på teorier om objekt och ting; till att handla om museiaktiviteter och till sist, från 1990-tal och framåt, diskutera museet som *fenomen* (2000, 47). Smeds diskuterar vidare hur forskare har gått från att tala om objekt till att tala om värde; från att tala om museet till kulturarv (Ibid.). Dessa förskjutningar i både ämnes- och intresseområden visar prov på museologins komplexitet – en komplexitet som spelat en viktig roll i denna undersökning då även den berör många polariserande frågor och teman.

I artikeln *Interpreting the new museology* (2004) gör Max Ross en genomgång av vad som sedan 1970-talet har talats om som *ny museologi*. Den nya museologin kan tolkas som en motreaktion till äldre museiinstitutioners elitistiska och exkluderande drag. Inom ramarna för den nya museologin finns tankar om demokrati och tillgänglighet – både social och fysisk. Insamling- och utställningspraktiker är andra ämnen som problematiseras. För att museet som institution ska kunna vara tillgängligt och demokratiskt behöver även samlingarna visa upp en bredare och mer komplex bild av historien liksom de människor och grupper som tidigare lämnats utanför museernas berättelser. Artikelns huvudfokus är att ta reda på hur den nya museologin översätts i praktiken på museer. Med hjälp av intervjuer med museipersonal har författaren gjort ett anspråk på att undersöka vilka drivkrafter som finns bakom detta skifte i museers identitet och uppdrag. Utifrån den data som har tagits fram drar författaren slutsatsen att det ’moderna museet’ har många inre motsättningar. Å ena sidan finns påtryckningar utifrån om att museer bör bli mer tillgängliga och anpassas efter det mångkulturella samhället. Å andra sidan finns det ett motstånd mot avverkandet av de etablerade kulturella värdena som länge har varit representativa för museet som institution och profession (Ross 2004, 85).

En senare artikel som också diskuterar tematik om museologins varande och olika inriktningar är *Hva gjør museologi?* (2009) av Brita Brenna, professor i museologi vid Oslo universitet. I texten problematiserar författaren delvis den begreppsförvirring som råder kring museologi. Likt både Smeds och Ross, undersöker Brenna vad museologin *är* och vad den *gör*. Artikelns huvudfokus ligger på tre avhandlingar med olika teman och förhållningssätt till museologi som disciplin. Brenna menar att avhandlingarna dels beskriver olika sätt att bedriva museologisk forskning och dels hur det faktiska museiarbetet kan utövas. De tre övergripande museologiska inriktningarna kan beskrivas som en föremålscentrerad, en institutionsinriktad samt en historie- och kulturarvskritisk (Brenna 2009, 66, 68, 70).

Detta forskningsarbete kombinerar studiet av museet som institution och funktion med det föremålscentrerade perspektivet. I delarna som följer presenteras sådant som på ett mer handfast sätt diskuterar forskning inom ramarna för dessa perspektiv.

Museiföremål och samlingar

Sedan 1990-talet har det forskats och skrivits alltmer om museiföremål och samlingar. Ett exempel på ett verk med ett sådant tema är antologin *Care of Collections* (1994) från University of Leicester. Antologin tillhör en rad antologier på olika teman inom fältet för museum studies. I inledningen skriver antologins redaktör Simon Knell om den ekonomiskt ansträngda situation museer befinner sig i under 1990-talet då verket är publicerat. Detta gör att museer tvingas tänka i nya banor gällande insamling och samlingsvård. Knell menar att det från och med 1990-talet inte längre är ekonomiskt försvarbart att bevara något i egenskap av att det enbart ska *finnas* i en samling – museiföremål måste *betyda* något. Där finns också andra viktiga faktorer att räkna in, exempelvis hur väl ett föremål kan klara sig över tid. Museer har, inbyggt i sitt uppdrag, ett ansvar att bevara föremål långt in i framtiden menar författaren. Dock behöver museala institutioner bli bättre och tydligare med att kommunicera museets unika bevarings- och förvaltningsuppdrag. Detta för att synliggöra en viktig del av museal verksamhet som ofta har satts åt sidan. Knell lyfter exempel på undersökningar som utfördes i England under 1980-talet vilka visade på vanvårdade museiföremål. Det som framgick i dessa undersökningar var dock inte att skulden låg hos enskilda individer eller museer, utan i museiprofessionen överlag. Undersökningarnas resultat har visat sig ha haft positiv inverkan på utvecklingen av samlingsvård menar författaren. Vidare skriver författaren om de utmaningar och den nya kunskap konservatorer behöver ta till sig i och med att museer samlar in allt fler typer av material. I synnerhet konstnärer arbetar mer frekvent med icke-traditionella material. Det kan handla om allt från nya plaster, syntetiska textilier till biologiskt nedbrytbara substanser (Knell 1994, 5).

Denna problematik beskrivs närmare i artikeln *Do objects have a finite lifetime?* (1994) från ovan nämnda antologi, där författaren Susan M. Bradley diskuterar att museiföremål har olika livslängd beroende på vad de har för funktion och vilka material de är gjorda av. Redan från det att föremål skapas börjar de också, på något sätt, att förfalla. Denna process behöver inte synas förrän långt senare. Hur lång processen är beror på materialet föremålet består av men även tillsynes hållbara material påverkas av tidens tand. Bradley menar att etnografiska museiföremål fysiskt sett har den kortaste livslängden då det handlar om föremål vilka ofta innehåller biologiskt material så som gräs, hudar och liknande. De föremål som har störst möjlighet att överleva är sådana som har gjorts med konstnärliga eller dekorativa intentioner menar författaren. Bradley skriver vidare att detta dock inte har att göra med föremålets material, utan hur de värderas (Bradley 1994). Detta är av intresse för denna undersökning då den delvis beskriver hur föremål värderas och avskrivs värde, delvis föremåls livslängd och förfall.

I antologin *Museums and the future of collecting* (1999), av samma redaktör, diskuterar ett flertal forskare frågor som berör museisamlingars framtidsutsikter från olika perspektiv. Knell skriver, i bokens inledning *What future collecting?* att insamling har varit en problematik för museer redan vid deras uppkomst. Författaren menar att museipersonal länge har blivit indoktrinerade i ett tankesätt där tillväxt av samlingar premieras. Med detta menar författaren inte att han är negativ till insamling, utan snarare att det visar på att är ett område som kräver mer forskning. Vidare menar Knell att insamling inte kan fungera på ett korrekt sätt om vi inte ser till

hela cykeln av förvärv, bevaring och avyttring. Författaren anser att fokuset för insamling bör flyttas från innehavet av fysiska ting, till att riktas mot alltmer intellektuella och utbildningsmässiga mål (Knell 1999, 13).

Värdeskapande och skräp

Denna undersökning berör både det som har högt respektive lågt värde och hur detta växelverkar med varandra, därför vill jag här göra en genomgång av forskning och litteratur om båda delar.

Att koppla teorier om skräp och sopor till museologi är inte vanligt förekommande. Detta belyser Kerstin Smeds i artikeln *Tankar kring det «museologiska företaget»* (2002) där hon efterfrågar ett breddande av museologiska studier. Smeds menar att dessa studier borde omfatta både värdefulla och värdelösa föremål; både det som inger *lust* och det som är till *last*. Med detta menar Smeds således att det i museologisk forskning finns en vikt i att dels undersöka museer, kulturarv och bevarande, dels dess totala motsats – soptippen och skräp (Smeds 2002, 53). På så sätt, menar författaren, kan vi komma närmare en sorts sanning om verkligheten och det som kallas kulturarv. Vidare skriver Smeds att museet och soptippen representerar två motpoler i vad hon kallar ”människans materiella verklighet”. Författaren menar vidare att museet representerar ägandet, det goda och det Eviga medan soptippen och skräpet i sin tur representerar det Andra, det förkastade – det döda (Ibid.).

I artikeln *Disposability and Dispossession in the Twentieth Century* (2002) skriver Gavin Lucas om föremåls förgänglighet och skräp i en modern Angloamerikansk samhällskontext. Författaren gör i artikeln en historisk och arkeologisk genomgång av förgängliga föremål, material och skräp för att kunna förklara hur den moderna skräpkulturen, också kallat ’throwaway society’, har vuxit fram. Lucas menar att den moderna skräpkulturen är tätt sammankopplad med konsumtion och överproduktion (Lucas 2002, 5). Redan under 1900-talets första hälft riktades kritik mot konsumtionssamhället men parallellt med detta växte många motsatta resonemang fram, vilka har kommit att få ett starkt fäste. Här spelar hygien en stor roll. Legitimerandet av föremål och förpackningar gjorda för engångsbruk är en tydlig följd av en önskan om att leva mer hygieniskt och rent. Det har uppstått en slags engångsestetik vilken inger en känsla av att de varor som konsumeras är rena, nya och fräscha. Märkningar med datum synliggör objektens livsspann än mer. En motreaktion mot detta fenomen är återvinning och återanvändning (Lucas 2002, 12).

Författaren diskuterar vidare hur skräp endast existerar på ett kulturellt plan genom sin ambiguitet – det är både synligt och osynligt. Lucas menar att skräp rör sig mellan det som begärs och det som inte längre begärs; det som har ett värde och det som inte längre har ett värde. Författaren belyser en studie där övergivna bostäder i Cambridge har analyserats. I ett av exemplen beskrivs en bostad där de flesta av rummen har tömts på föremål av värde, medan sådant av lägre värde ligger utspritt och har lämnats kvar. I ett rum står färdigpackade lådor som har glömts. Detta visar enligt Lucas hur människor värderar även skräp eller föremål utan värde och att den fysiska akten ”att slänga” är betydligt svårare än vad många tror. Författaren ställer sig frågan: “Is it conceivable that, even if it were possible to recycle all our waste for example, would we still not need to throw some things away, or at least know that we

could do so?” (Lucas 2002, 19). Denna fråga är intressant att vidare undersöka i den här studien.

Francesca Monti och Suzanne Keene skriver i *Museums and Silent Objects: Designing Effective Exhibitions* (2013) att museiföremål tillhör en av två kategorier – attraktiva eller tysta objekt. Attraktiva objekt är sådana som uppmärksammas och uppskattas av museibesökare. Tysta objekt är sådana som ignoreras och vars innebörd går förlorad i många museikontexter. Författarna menar att föremål som inte är gjorda för att vara visuellt tilltalande – förlorar både sin mening och betydelse när de endast upplevs visuellt. Det är ofta denna typ av föremål som blir tysta, menar de. I modern kultur finns det mycket som tyder på att konst ges högre värde än något som har haft ett tidigare liv och användningsområde utanför museets väggar, exempelvis bruks- och vardagsföremål (Monti & Keene 2013).

Det finns en viss konsensus av vad som i samhället har ett högt eller lågt värde som kulturarv. Detta är något som problematiseras i *Värdet av kärnkraftverk som kulturarv* (2013) av Magdalena Tafvelin Heldner, Eva Dahlström Rittsél och Per Lundgren. Utgångspunkten för diskussionen är författarnas dokumentation och värdering av Ågesta kärnkraftverk i Huddinge kommun vilken ägde rum 2005–2007. Författarna diskuterar vidare den problematik som kan uppstå i att enbart göra värderingar utifrån estetiska kriterier. Ett centralt begrepp som används när kulturarv ska definieras är *kulturhistorisk värdering*. Denna värdering används för att kunna utvärdera ifall en fysisk miljö eller ett föremål är intressant att bevara i ett långsiktigt perspektiv. Då ett kärnkraftverk är ett ovanligt föremål för en sådan värdering har författarna, i sitt värderingsarbete, använt Riksantikvarieämbetets värderingssystem och en metod som: ” [...] bygger på en analys av anläggningen som förmedlare av stora berättelser” (Tafvelin Heldner, Dahlström Rittsél och Lundgren 2013, 75).

Värderingen som har gjorts utgår från ett flertal olika värdekriterier. De huvudsakliga kallas *dokumentvärden* och *upplevelsevärden*. Till dokumentvärden tillhör historiska värden så som byggnadshistoriskt, byggnadsteknikhistoriskt och arkitekturhistoriskt värde, liksom social- och personhistoriskt värde och dylikt. Till upplevelsevärdena tillhör i sin tur sociala, upplevelsemässiga och estetiska värden så som konstnärligt värde, miljöskapande värde, identitetsvärde, traditionsvärde, symbolvärde och så vidare (Ibid.). Utifrån dessa kriterier har författarna kommit fram till att Ågesta kärnkraftverk överlag har ett stort kulturhistoriskt värde. Författarna är dock något kritiska till Riksantikvarieämbetets värderingsmetod då den har anspråk på att vara universell och fungera oavsett vad som värderas. Vidare finns det en problematik i att endast se på kärnkraftverket som en fysisk lämning. Det finns då risker för att gå miste om ett flertal viktiga historier och kontexter som är alltmer immateriella till sin natur (Tafvelin Heldner, Dahlström Rittsél och Lundgren 2013).

Forskning och litteratur om gallring

I artikeln *Attitudes to Disposal from Museum Collections* (1992) diskuterar Geoffrey Lewis olika attityder till gallring dels ur en professionssynvinkel, dels ur juridiska synvinklar. Författaren menar att det är viktigt att i sammanhanget även undersöka hur museers attityder till insamling ser ut. Lewis skriver att museer i USA överlag är mer positiva till gallring än europeiska länder. Detta beror delvis på att amerikanska

museer i många fall är självstyrande och kan sätta upp egna riktlinjer. I Europa å andra sidan är museer statliga i större utsträckning, vilket gör att de regleras på en statlig nivå. Författaren tar upp Sverige som ett exempel på ett europeiskt land där lagstiftningarna som omfattar gallring inte är lika strikta som övriga Europa. Här lyfts ett exempel på en policy som tillkom i den svenska stadsbudgeten från 1990-91. Policyn underlättade för försäljning av museiföremål som inte längre kunde användas i den museala verksamheten menar författaren (Lewis 1992).

En studie med ett liknande tema men med ett annat fokus är *Visitor attitudes toward deaccessioning in Italian public museums: An econometric analysis* (2017). Här problematiserar Marilena Vecco, Andrej Srakar och Michele Piazzai attityder till gallring ur ett italienskt besökarperspektiv. Studien är baserad på en enkätundersökning där besökare på flera arkeologiska platser samt konstmuseer i Rom slumpmässigt tillfrågades att delta. I studiens resultat kunde författarna fastställa att de hade fått övervägande positiva svar på sina frågeställningar. Majoriteten av respondenterna menade att, så länge gallringen var etiskt utförd och gjord med intentionen att förbättra museet i fråga, så skadades inte deras förtroende till museer (Vecco, Srakar och Piazzai 2017).

I sin doktorsavhandling *Museum Collection Disposal* från Jyväskylä Universitet i Finland, diskuterar Nina Robbins (2016) gallringsfrågor ur en finsk kontext med fokus på konstmuseer. Avhandlingen grundas i teorier om museisamlingars hantering och utveckling (collection management), där gallringen ses som en kedja med förvärv i ena änden och avyttring i den andra. I en presentation av avhandlingens resultat beskriver Robbins att något som framgick i undersökningen var att en stor del av den kunskap som omger gallring fortfarande är outtalad. Materialet till studien utgjordes av en enkät med femtio frågor, vilka rörde samlingars innehåll, gallring och samlingsutveckling. Av femtiosju tillfrågade finska konstmuseer fick Robbins svar från 66% av dessa. En viktig slutsats som kunde dras från enkätstudien är att 73% av respondenterna ser på gallring som både användbart och under använt. Dock framgår det i studien att gallring på finska konstmuseer, trots den påvisade positiviteten, ändå möts med skepticism och ovilja. Detta syns framförallt i officiella styrdokument. Författaren belyser även vikten av att museer arbetar med en museologisk värdebedömning av föremål i gallringsprocesser (Robbins 2017). Detta är en diskussion som kommer att lyftas även i denna undersökning.

I masteruppsatsen *Deaccessioning på svenska: En studie om gallringsprocesser på svenska läns museer* (2011), skriver författarna Gina Nordin och Karoline Svensson om gallringsfrågor med svenska läns museer som utgångspunkt. I studien beskrivs gallring som en mångfacetterad process där avyttring av föremål ingår. Författarna har som utgångspunkt att undersöka vilka metoder läns museer tillämpar vid avyttringen av föremål. I undersökningen framgår det att ett flertal läns museer ännu inte har tagit fram riktlinjer för gallring, vilket författarna anser är problematiskt och att det är ett område som kräver mer arbete. Det huvudsakliga syftet med studien är att undersöka hur museipersonal uppfattar gallring. I en utskickad enkät med ett svarsresultat på 65 procent har författarna dragit slutsatsen att uppfattningarna om gallring är varierande. Vissa av respondenterna ser positivt på gallringsfrågor medan andra anser att gallring helt går emot museers uppdrag. De insamlade svaren har vidare analyserats utifrån Pierre Bourdieus teoribildning om fält, habitus och kapital.

Därtill har Igor Kopytoffs teoretiska begrepp 'biografi' använts för att undersöka hur museerna går tillväga i urvalsprocesser (Nordin och Svensson 2011).

Undersökningen har vissa gemensamma beröringspunkter med denna studie då de båda berör hur gallringsfrågor uppfattas av museipersonal och uttrycks textuellt. Dock finns det ett flertal skillnader i urval av museer, metod, liksom teoretiskt ramverk, vilket ytterligare motiverar relevansen för denna undersökning.

Teori, metod och material

I avsnitten som följer kommer undersökningens teoretiska perspektiv, metod samt material att beskrivas. Denna studie har en kvalitativ ansats vilket innebär att fokus ligger på tolkningen av materialet snarare än att presentera strikta empiriska fakta. Enligt Mats Alvesson och Kaj Sköldbberg innebär den kvalitativa ansatsen att forskaren istället undersöker mångbottnad och öppen empiri. Författarna menar att metod alltid bottenar i teori – oavsett om det handlar om kvantitativ eller kvalitativ metod (Alvesson och Sköldbberg 2008). Författarna skriver vidare att även fakta bottenar i teori, på grund av att alla forskningsresultat kräver ett visst tolkningsarbete och tolkningen i sin tur kräver en teoretisk anknytning. Alvesson och Sköldbberg anser att forskare inom samhällsvetenskaper är alltför strikt uppdelade mellan empiriska och medvetande- eller upplevelseinriktade tillvägagångssätt. Istället föreslår de en mittpunkt mellan det kvantitativa och kvalitativa, vilket de kallar ”reflekterande empirisk forskning”. Författarna definierar reflektion som ”tolkning av tolkning”, vilket är ett sätt att även vända sin kritiska blick inåt och tolka sitt eget material – såväl kvalitativt som empiriskt material. Djupare tolkning och reflektion är viktiga element även i arbetet med diskursanalys (Alvesson och Sköldbberg 2008, 19-20).

Då diskursanalys innefattar både teori och metod kommer det följaktligen att presenteras sammanhängande. Efter genomgången presenteras den teori och metod samt det material vilket kommer att knytas till det diskursanalytiska perspektivet att presenteras. I denna studie har både textmaterial och semi-strukturerade intervjuer använts. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om forskningsetiska överväganden.

Diskurs som teori och metod

Med diskurser åsyftas språkliga, sociala eller politiska kategoriseringar och regelbundenheter. Vad som definierar en diskurs skiljer sig åt teoretiska skolor emellan men en gemensam nämnare för dem är att de på något sätt analyserar språk och språkanvändning (Boréus 2011). Diskursanalys härstammar huvudsakligen från ämnena lingvistik och antropologi men används mer och mer inom andra områden för att beskriva alltifrån språkbruk till sociala och politiska kontexter samt praktiker (Tannen, Hamilton & Schiffrin 2015). I samhällsvetenskapens olika inriktningar av diskursanalys finns det i de flesta fall en konstruktivistisk utgångspunkt, vilket innebär att diskurser används för att beskriva olika företeelser och praktiker, likaså hur diskurser påverkar människors idéer om världen (Boréus 2011). Jag har här valt att inrikta mig på Michel Foucaults diskursanalytiska perspektiv då han arbetar både med det textuella och det sociala, vilket stämmer överens med uppsatsens tillvägagångssätt.

Diskurs enligt Michel Foucault

Den franska filosofen och idéhistorikern Michel Foucault tolkar diskurser som både språkliga och sociala företeelser. Diskurser ömsom *är* ömsom *görs*. Diskurser beskrivs som ett spel i tre delar: ett skriftspel, ett läsespel och slutligen ett utbyttospel

(Foucault 1993, 35). Med detta menas att diskurserna först uppstår skriftligt, sedan uttolkas och slutligen yttras i praktiken. I Foucaults definition av diskurser spelar utestängningsprocedurer en viktig roll. Den mest välkända utestängningsproceduren är förbudet. Förbud verkar både explicit och implicit med uttalade och outtalade regler för hur människor bör tala och agera för att passa in i samhället.

Det finns fyra viktiga begrepp för Foucaults diskursanalys, dessa är: händelse, serie, regelbundenhet och möjlighetsvillkor. Vidare talas det om två diskursanalytiska grupper: kritisk och genealogisk. Den kritiska har fokus på utestängningsfunktioner och den genealogiska har fokus på diskursens historia och utformande (Foucault 1993). I denna undersökning ligger fokuset främst på den genealogiska riktningen, då intresset för studien är att ta reda på hur diskurser vilka omger gallring är utformade och uttrycker sig.

Det diskursiva museet

Upprätthållandet av diskurser har ofta en tydlig koppling till maktutövande. Stora samhällsinstitutioner har en särskild makt över hur diskurser utformas (Foucault 1993). Exempel på sådana institutioner är skolor, fängelser, sjukhus och inte minst – museer. Foucaults uppfattning av museet som institution ter sig negativ då det beskrivs som ett upplysningens monument med tydliga rötter i både kapitalistiska som imperialistiska ideal. Museet tillhör enligt Foucault en kategori vilken han kallar för *heterotopi*. Heterotopin framställs som en plats definierad av sina skillnader. De kanske tydligaste exemplen på heterotopier är kyrkogården och skeppet, menar Foucault. Detta därför att kyrkogården symboliserar både liv och död; förgänglighet och evighet, medan skeppet bokstavligen talat är en flytande och platslös plats (Foucault 1998, refererad i Lord 2006, 1). Beth Lord beskriver i artikeln *Foucault's museum: difference, representation, and genealogy* (2006) att: "Heterotopias are spatially isolated places that juxtapose incompatible objects and discontinuous times" (Foucault 1998, refererad i Lord 2006, 3). Museer som institutioner är enligt denna definition inneboende paradoxala därför att de vill representera "the totality of time", men på samma gång är ytterst påverkade av den tid de befinner sig i (Ibid.). Lords tolkning av Foucaults heterotopier är intressant i sammanhanget då författaren lyfter in hur museet ser ut i ett samtida perspektiv och beskriver som följer:

Museums need not contain artefacts and need not contain text; sometimes interpretation is implicit and hidden. But without interpretation, without representing a relation between things and conceptual structures, an institution is not a museum, but a storehouse.

Lord 2006, 5

I denna beskrivning av museet ligger det huvudsakliga fokuset på representation och tolkning. Författaren menar att: "[...] anything that operates as a space of representation can be called a museum" (Lord 2006, 7). Detta gör enligt Lord museet till en ypperlig utövare av diskursanalys bara genom att existera, då dess underliggande syfte är att undersöka representativa system mellan ord och ting (Foucault 2002, refererad i Lord 2006, 10).

Diskursanalys som metod

Mats Börjesson och Eva Palmblad menar att användandet av en diskursanalytisk metod innebär att forskaren i fråga förhåller sig problematiserande och reflekterande till sitt material. En viktig förutsättning för arbetssättet är att det finns en förståelse för att diskursanalysen inte ämnar söka upp färdiga empiriska fakta, utan att fokus istället ligger på att skapa en förståelse av olika fenomen och företeelser genom analys och reflektion. Detta innebär även att forskaren i viss mån påverkar hur diskursen i fråga skapas genom urval, inramning, meningssammanhang och dylikt. Det är viktigt att ha detta i åtanke när ett diskursanalytiskt perspektiv antas i och med att det är en av förutsättningarna för användandet av analys som metod (Börjesson & Palmblad 2007). Det finns ett antal viktiga frågor att som forskare ställa sig när man arbetar med en sådan metod. Frågor så som: Vilken verklighet ryms i detta material? Vem eller vilka tillhör den? Vad ryms i diskursen och vad exkluderas? (Wreder 2007).

I Foucaults teoretiska ramverk beskrivs fyra diskursanalytiska ”metodkrav” vilka bör användas när diskurser undersöks. Dessa kallas för: *Omkastningsprincip*, *Diskontinuitetsprincip*, *Specificitetsprincip* och *Exterioritetsprincip* (Foucault 1993). Omkastningsprincipen innebär att forskaren bör ha en problematiserande blick på sitt material och: ”[...] i de figurer som tycks spela en positiv roll som författaren, disciplinen och viljan till sanning, måste man istället se det negativa spelet hos en uppdelning och gallring av diskurserna” (Foucault 1993, 36). Diskontinuitetsprincipen menar att diskurser behöver ses som: ”[...] åtskilda praktiker vilka korsas och ibland närmar sig varandra men lika ofta är ovetande om eller utesluter varandra” (Foucault 1993, 37). Specificitetsprincipen berör det våld, eller de praktiker, som människor påtvingar ting. Det sista metodkravet – exterioritetsprincipen, innebär att forskaren bör hålla sig till att studera diskursens utformning utifrån och således inte söka efter någon inre sanning eller betydelse. Det centrala för diskursanalytikern är att upptäcka vilka förutsättningar som möjliggör för diskursen eller diskurserna att existera (Foucault 1993, 37–38).

I kommande avsnitt kommer uppsatsens resterande teoretiska perspektiv att beskrivas. Dessa perspektiv berör musealisering, värdeskapande och skräp.

Övriga teoretiska perspektiv

Att hitta passande teoretiska ramverk för att beskriva gallring och avyttring kräver enligt Ole Marius Hylland att man bör se till gallringsprocessen och då i synnerhet avyttringen som en form av negativt arbete eftersom att det handlar om föremål vilka *tas bort* – oftast permanent. Avyttringens teori bör således också vara en negativ teori, menar författaren, då det rör sig om frågor som utmanar den materiella kunskapsbasen vilken utgör en betydande del av museers legitimering som institutioner (Marius Hylland 2013, 6). Med utgångspunkt i ett sådant förhållningssätt har jag valt att luta mig mot ett teoretiskt ramverk som både belyser idéer om de processer ett museiföremål genomgår när det blir en del av en museisamling, liksom idéer om det som i samhället anses vara värdelöst och därtill hur dessa idéer samspelar med varandra.

Musealisering

I artikeln *Vad är Museologi?* (2007) beskriver museologen Kerstin Smeds begreppet *musealisering*. Musealisering är den process som sker när ett föremål tas ur sin ursprungliga kontext, införlivas i en ny och tilldelas en ny identitet som museiföremål. Det musealiserade föremålet förlorar sina tidigare sociala och kulturella kontexter och förses med nya inom ramarna av museets berättelse och blir således bärare av nya kulturella och sociala innebörder (Smeds 2007). Var ett museiföremål befinner sig geografiskt kan på samma sätt ha en stor inverkan på dess musealisering- och värderingsprocess. Kinesiskt porslin har i en västerländsk kontext tilldelats ett epitet som utställnings- och prydnadsföremål, istället för bruksföremål (Hudson 1975, refererad i Sæter 2004, 13). I ett sådant fall uppvärderas föremålen i fråga på ett estetiskt plan. I andra fall, så som i fallet med religiösa figurer, innebär musealiseringen att föremålen i vissa sammanhang förlorar sitt religiösa värde (Gustafsson Reinius 2006).

Smeds argumenterar för att föremål dör när de musealiseras då de, i sin nya kontext, inte längre fyller sina ursprungsfunktioner och kan aldrig mer vara något annat än just museiföremål. Detta medför många betydande semiotiska aspekter. En av dessa är att föremålen i fråga blir en del av museets så kallade syntax – dess taxonomi. Inom denna taxonomi blir föremålen viktiga redskap i skapandet av bilder och idéer av samhället och kulturarv (Smeds 2007). Författaren menar att: ”Det hela kunde kallas en kulturarvsparadox: föremålet bevaras uttryckligen för att vi önskar att förlänga dess liv som ”bärare” av våra liv, men samtidigt ”dör” det och blir oåtkomligt för oss, som lever här och nu” (Smeds 2007, 67).

Museiföremål har en representativ förmåga i och med att de, på ett abstrakt plan, representerar liv. Detta då det befinner sig i ett slags mellanrum, mellan det materiella och immateriella. Det är synligt men oberörbart; fysiskt men abstrakt; ömsom föremål ömsom tecken. Detta kallar Smeds för *verklighetens abstraktion* (Ibid.). Etnologen Lotten Gustafsson Reinius har en liknande utgångspunkt och skriver i *Innanför branddörren: Etnografiska samlingar som medier och materialitet* att museiföremål: ”[...] har fått behålla bara precis så mycket materialitet som krävs för att de, för den stora allmänheten, ska kunna tjänstgöra som tecken i representerande system” (Fabian 2006, refererad i Gustafsson Reinius 2008, 88).

Skräpteori

I *Rubbish Theory: The Creation and Destruction of Value* (1979) beskriver Michael Thompson det teoretiska perspektivet *rubbish theory*. Teorin berör hur föremål ges olika värde och hur deras värden skiljer sig åt beroende på vilken kategori de tillhör. Thompson menar att föremål kan tillhöra en av tre kategorier: en obeständig (transient), en bestående (durable) och skräp (rubbish) (Thompson 1979). Författaren beskriver att värdet på föremålen i den första kategorin minskar med tiden, medan värdet på den andra kategorins föremål ökar med tiden. Skräp å andra sidan är varken kopplat till värde eller tid. Thompson anser att sättet på vilket ett föremål tilldelas sitt värde inte bara är baserat på deras fysiska egenskaper och utseende, utan påverkas i stor utsträckning av sociala kontexter. Thompson menar vidare att: “Those people near the top have the power to make things durable and to make things transient, so they can

ensure that their own objects are always durable and that those of others are always transient” (Thompson 1979, 9). I artikeln *Time’s Square: Deriving Cultural Theory from Rubbish Theory* (2003) skriver samma författare:

Forgetting, we now see, is a prerequisite for remembering, and worthlessness a prerequisite for value: insights that suggest we take a closer look at what is involved in the deceptively simple three-category dynamical system in which objects, once produced, have only two possible destinations – the museum or the rubbish dump.

Thompson 2003, 323

Enligt denna premiss spelar motsatser en viktig roll i hur vi ser på föremål samt vilka värden vi tillskriver dem. Skräp får därmed en betydande funktion som bedömningsgrund mot vilken vi kan jämföra värdefulla föremål – i kontrast till värdelösa föremål får värdefulla än högre värde. Thompson menar att detta tankesätt finns i alla kulturer oavsett vad som anses vara värdefullt. Det handlar således inte om vad som värderas utan att det finns en distinktion mellan värdefullt och värdelöst (Thompson 1979, 2). Vidare menar Thompson att föremål med lågt, eller inget värde, i vissa undantagsfall ”upptäckas” och överförs till den beständiga kategorin. Second hand och antika föremål är exempel på detta, men där de antika objekten får ett högre värde än de som är second hand. Här är det inte bara kategorin utan även föremålets benämning som har en inverkan på dess status. Detta därför att benämningarna second hand och antik har olika konnotationer vilket i sin tur påverkar hur föremålen värderas (Thompson 1979). Att föremål upptäcks och ges värde är dock relativt ovanligt. De flesta föremål blir i slutändan skräp och förlorar därmed sitt värde (Thompson 2003).

I artikeln *Adapting Rubbish Theory for heritage tourism* (2016) överför David Fisher och Becky Smiley det teoretiska ramverket på kulturarvsturism. Författarna problematiserar teorin och menar att där finns viktiga aspekter som perspektivet inte täcker. Fisher och Smiley anser att kulturarvsföremål i den beständiga (durable) kategorin de facto kan förlora sitt värde, vilket inte är möjligt enligt Thompson (Fisher och Smiley 2016). Detta är en intressant tolkning som kommer att undersökas senare i uppsatsens analysdel.

Urval och tillvägagångssätt

I forskningsarbetet har en kvalitativ metod med fokus på diskursanalys använts. Till analysarbetet har politiska styrdokument, lagstiftningar och officiella riktlinjer analyserats, likaså har semistrukturerade intervjuer med museipersonal använts för att få ett så mångfacetterat undersökningsområde som möjligt. På så sätt blir det då också möjligt att undersöka hur de textuella diskurserna översätts i praktiken.

Urval av museer och textmaterial

För att få en bra spridning på materialet har jag valt att undersöka museer med olika inriktningar och föremålssamlingar. Detta för att se om gallringsfrågor behandlas olika beroende på vilken typ av samling museerna har. De typer av föremålssamlingar som finns representerade i denna studie är: en kulturhistorisk, en etnografisk, en

militärhistorisk samt en samling inriktad på design och konsthantverk. Dock har jag valt att avgränsa mig till att bara undersöka statliga och kommunala museer. De museer som har valt att medverka är Röhsska museet och Göteborgs stadsmuseum; två kommunala museer belägna i Göteborg och Etnografiska museet och Armémuseum; två statliga museer belägna i Stockholm. Inför varje intervjuförfrågan har jag gått in på museernas hemsidor och sökt upp personer med samlingsansvar. Yrkesbefattningarnas benämningar skiljer sig åt på museerna men samtliga personer arbetar på något sätt med samlingar.

Samtliga museer i undersökningen, med ett undantag, har offentliga policydokument eller brukarplaner som omfattar gallring. Inledningsvis fanns en målsättning att undersöka dessa dokument men det uppdagades i arbetsprocessen att merparten av policydokumenten eller brukarplanerna refererar till andra verk så som ICOMs etiska regler (2011) och samlingsförvaltningsstandarden SPECTRUM (RAÄ 2015).

De texter som slutligen valts ut till undersökningen är ICOMs etiska regler (2011), betänkandet *Ny museipolitik* (SOU 2015:89), Museilag (SFS 2017:563), Förordning (SFS 2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål, slutrapporten *Förstärkt samarbete inom museisektorn* (2010) och Riksantikvarieämbetets riktlinjer *God samlingsförvaltning – stöd för museer i gallringsprocessen* (2017) som utgår från ICOMs etiska regler och SPECTRUM.

Intervjuer

I denna undersökning används intervjuerna som en del av en diskursanalytisk metod, där ett fåtal intervjuer med samlingsansvarig museipersonal har genomförts. Detta för att undersöka hur textuella diskurser som omger gallring uttrycker sig på ett praktiskt plan. Att använda intervjuer som material i en diskursanalys medför viss problematik, vilken är viktig att belysa. Då diskursanalys som inriktning innebär att forskaren ifrågasätter objektiva fakta, är det extra viktigt att värna om intervjupersonernas integritet och inte kritisera några utlåtanden. Intervjuernas innehåll kommer istället att fungera som en grund för att lokalisera och kartlägga teman, vilka i sin tur kommer att kopplas till diskurser. Det är sedan dessa diskurser som kommer att analyseras.

Intervjuerna har varit semistrukturerade i upplägget och delvis baserats på förberedda frågor. Frågorna har varit öppna för följdfrågor och egna resonemang från personerna som intervjuas (Eriksson-Zetterquist och Ahrne 2011). I undersökningen har intervjuerna gjorts både över telefon och på plats. Nedtill kommer för- och nackdelar med dessa intervjuemetoder att lyftas.

Telefonintervjuer och kommunikation via e-post

Att i forskningssammanhang använda telefonintervjuer har sina fördelar men där finns också nackdelar som är viktiga att klarlägga och problematisera. Då telefon är ett mellanmedium kan problem uppstå för personer som exempelvis har hörselnedsättning samt tal- och språksvårigheter på olika sätt. Vidare uppstår svårigheter i sammanhang som fältarbete där exempelvis sociala interaktioner analyseras. I vissa fall kan telefonintervjuer underlätta för informanten i fråga då vissa personer, av olika skäl, är mer bekväma med att genomföra en intervju över telefon (Bjørvik 2007).

Jag har inför denna undersökning gjort bedömningen att telefonintervjuer har fungerat som ett bra komplement till intervjuer på plats. I undersökningen har en telefonintervju genomförts, vilken gjordes utifrån ett önskemål från intervjupersonen. I samband med den skickades intervjuens huvudfrågor via e-post så att intervjupersonen skulle kunna förbereda sig, vilket gjorde samtalet lättare och mer effektivt för båda parter. Vid ett tillfälle i undersökningen har materialinsamling via e-post gjorts. Materialet är inte någon regelrätt intervju då jag inte har skickat ut några frågor till personen i fråga. I detta fall har jag kommunicerat uppsatsens tema och fått ett längre svar tillbaka. Jag har valt att använda detta material som likvärdigt mitt text- och intervjumaterial då jag i och med undersökningens diskursanalytiska perspektiv inte rangordnar en viss typ av material. Dock anser jag att det är viktigt att vara tydlig med varifrån det kommer och materialet kommer således inte att kallas en intervju då det hade varit felaktigt.

Intervjuer på plats

Något som är viktigt att tänka på när intervjuer görs på plats, är den roll platsen spelar in i intervjuens resultat. Vare sig det handlar om intervjuer i en persons hem, eller på dennes arbetsplats. En person som intervjuas i en hemmiljö kan i vissa sammanhang bli känslomässigt påverkade av miljön, medan många som intervjuas i sin yrkesroll talar på ett mer formellt sätt (Eriksson-Zetterquist och Ahrne 2011). Då de intervjuer som gjorts i denna undersökning har haft en tydlig anknytning till de intervjuade personernas yrken, har det också känts som ett självklart val att göra intervjuerna på dessa arbetsplatser. Det finns både fördelar och nackdelar med detta men här anser jag att fördelarna väger över eftersom intresset för undersökningen ligger i hur de intervjuade personerna förhåller sig till vissa frågor utifrån sin arbetsbefattning.

Temaidentifikation

Då undersökningens material består av både text och intervjuer kommer, utöver Foucaults metodkrav, ett antal metodologiska verktyg att användas för att underlätta och tydliggöra resultatet. Ett sätt att konkret arbeta med diskursanalys som metod är att, utifrån det material som finns tillhanda, koda och tematisera det för att sedan lokalisera diskursen eller diskurserna i fråga. Här kan även tidigare forskning och litteratur fungera som ett sätt att tydliggöra de diskurser undersökningen ämnar att belysa. Att identifiera teman är en viktig del i att analysera texter liksom i sökandet av diskurser (Wreder 2007, 33).

I artikeln *Techniques to Identify Themes* (2003) ställer författarna Gery W. Ryan och H. Russell Bernard den övergripande frågan: "Vad innebär att identifiera ett tema?". Enkelt beskrivet har ett tema hittats om forskaren kan svara på frågan: "What is this expression an example of?", menar författarna (Ryan och Bernard 2003, 87). Dock är det oftast en mer komplex process än så. Författarna beskriver tre principer vilka kan användas i en tematisk analys. Den första principen innebär att ett tema enbart kan bli synligt när det på något sätt manifesteras som data. Den andra principen menar att teman kan yttra sig på olika plan – vissa teman är tydliga och införstådda i olika kulturer, medan andra rör sig på mer subtila plan. Den sista principen belyser att olika kulturella system har olika teman som växelverkar mellan varandra (Opler 1945, refererad i Ryan och Bernard 2003, 86–87). Vidare presenterar författarna fyra viktiga aspekter för temaidentifikation:

1) how often it appears, (2) how pervasive it is across different types of cultural ideas and practices, (3) how people react when the theme is violated, and (4) the degree to which the number, force, and variety of a theme's expression is controlled by specific contexts.

Opler 1945, refererad i Ryan och Bernard 2003, 87

I artikeln listas ett flertal kategorier och verktyg som kan användas för att identifiera olika typer av teman. Några viktiga saker att leta efter i texterna är repetitioner, metaforer samt likheter och olikheter. Vidare går det att särskilja olika teman genom att uppmärksamma övergångar och lingvistiska kopplingar så som ”därför att” och ”i och med” (Ryan och Bernard 2003).

Forskningsetiska överväganden

I arbetet med denna studie har Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) följts. Principerna berör forskningsetik inom samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning. Vidare har Ulf Görmans *Lathund för etikprövning* (2017) vilken mer specifikt berör forskning inom humaniora och teologi, använts som underlag i studien. Görman menar att forskning bör utgå från personuppgiftslagen och etikprövningslagen (Görman 2017, 7-15). En personuppgift beskrivs som: ”[...] all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person som är i livet” (Görman 2017, 8). Även enligt vetenskapsrådet finns det två forskningsetiska huvudkrav vilka kallas för forskningskravet och individskyddskravet. Forskningskravet behandlar frågor om forskningens roll i samhället. En viktig del av kravet innebär att den kunskap och de metoder som berör forskning ständigt uppdateras och fördjupas (Vetenskapsrådet 2002). Den andra principen – individskyddskravet – är uppdelad i fyra allmänna krav. Dessa är: informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav (Vetenskapsrådet 2002, 7–14). Informationskravet innebär att forskaren bör informera undersökningsdeltagare eller uppgiftslämnare om undersökningens syfte. Hur mycket information som ges i sammanhanget är varierande men viktigt att tänka på är att den övergripande informationen lämnas ut till deltagaren, så som vilken institution forskaren tillhör och uppsatsens huvudsakliga tema (Vetenskapsrådet 2002, 7–9). Alla deltagare i denna undersökning har informerats om vad uppsatsen har för tema, vilken typ av forskningsarbete det handlar om, i vilket ämne och på vilket universitet.

Samtyckeskravet betyder att forskaren behöver få samtycke från de som deltar i undersökningen. Detta krav innebär även att de deltagande personerna har rätt att bestämma över villkoren för sin medverkan och att de får avbryta sin medverkan om så önskas. Ifall ett sådant beslut fattas är det viktigt att, som forskare, inte under några omständigheter pressa personen till att fortsätta medverka (Vetenskapsrådet 2002, 9–12). Alla deltagare har gjorts medvetna om att medverkan är frivillig. De intervjupersoner vars uttalanden kommer att användas i arbetet har godkänt sin medverkan, likaså har de godkänt att intervjuerna har spelats in och transkriberats. De deltagare som har velat läsa transkription av sin egna intervju för godkännande innan publicering, har fått möjlighet att göra detta.

Konfidentialitetskravet innebär att: ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehör-iga inte kan ta del av dem.” (Vetenskapsrådet

2002, 12). Alla de uppgifter som samlats in till undersökningen har förvarats så att inga utomstående har haft tillgång till dem. Deltagarnas namn har i presentationen av forskningsresultatet anonymiserats. Personerna i undersökningen har inte anonymiserats av integritetsskäl då samtliga medverkande har godkänt att deras namn används i studien. Här har jag gjort en övervägning och valt att anonymisera därför att jag anser att intervjupersonernas namn inte fyller någon direkt funktion i detta forskningssammanhang. Däremot kommer deras arbetsbefattningar och museernas namn att skrivas ut, vilket gör att personerna likväl kommer att vara identifierbara genom sina yrkesplatser och befattningar. Detta då varje museum har ett specifikt ämnesområde och har således också samlingar som skiljer sig åt museerna emellan. I några avseendet kan delar av de intervjuade personernas svar klassas som personuppgifter då det rör sig om vissa personliga uppfattningar som utgår från deras arbetsbefattningar. Om detta skriver Görman:

Om frågorna eller svaren kommer in på den egna livsåskådningen, det personliga förhållningssättet till arbetet, eller hur man personligen påverkas av sitt arbete, så berättar man ju inte längre om sitt arbete utan om sig själv. Det samma gäller om frågorna eller svaren kommer in på andra personer.

Görman 2017, 31-32

I sådana fall kan det vara viktigt att göra ett etiskt övervägande för att se om uppgifterna är känsliga eller inte (Ibid.). I detta avseende har varken jag som forskare, eller de deltagande intervjupersonerna, ansett att uppsatsen berör känsligt material eller känsliga personuppgifter.

Det sista av de fyra kraven, nyttjandekravet, betyder att det material som är insamlat från deltagande personer inte får användas för icke-vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet 2002, 14–15). Materialet som samlats in i denna undersökning har enbart använts i detta forskningsarbete och kommer inte att användas i några andra sammanhang.

Resultat

I detta kapitel kommer undersökningens resultat på ett övergripande sätt att presenteras. Kapitlet syftar till att svara på två av uppsatsens forskningsfrågor: Vilka uppfattningar och synsätt om gallring framträder hos samlingsansvarig museipersonal på museer i Sverige och på vilka sätt beskrivs gallring i politiska styrdokument, lagstiftningar och officiella riktlinjer? Denna genomgång är uppdelad i två huvuddelar – en som behandlar studiens insamlade textmaterial och en som presenterar studiens genomförda intervjuer. I den del som behandlar texterna kommer även den kommunikation som gjorts via e-post att presenteras. Personens namn har, liksom intervjupersonerna, anonymiserats. Däremot kommer arbetsbefattning och museets namn skrivas ut. Denna deltagare arbetar som föremålsintendent på Göteborgs stadsmuseum. Både text- och intervjumaterialet har bearbetats och tematiserats för att tydliggöra gemensamma nämnare och återkommande uttalanden samt begrepp.

Identifierade teman: texter

I arbetet med textmaterialet har delar som specifikt beskriver gallring och sådant som berör museers samlingar och uppdrag valts ut och undersökts. Då materialet rör sig i ett tidsspänn på åtta år har jag här delvis letat efter likheter, skillnader men också eventuella förändringar i hur gallringsfrågor beskrivs. I arbetet med texterna har metodologiska verktyg för temaidentifiering använts. Med hjälp av dessa verktyg har tre teman tagits fram. Dessa är *politisk och juridisk problematik*, *museers inneboende ansvar* samt *gallring som aktiv samlingsförvaltning*.

Politisk och juridisk problematik

I detta avsnitt presenteras sådant som relaterar till politisk och juridisk tematik. Denna tematik framgår tydligt i texterna som undersökts och det är tydligt att gallring är en fråga som har diskuterats i Sverige alltmer sedan tidigt 2000-tal.

I slutrapporten *Förstärkt samarbete inom museisektorn* (2010) syns en önskan om en mer formaliserad och samstämmig gallringsstandard. Rapporten är ett resultat av ett politiskt beslut som betonar bättre samverkan inom den svenska museisektorn. Den dåvarande borgliga regeringen beslutade i propositionen *Tid för Kultur* (prop. 2009/10:3) att: "[...] inte inrätta en särskild samordningsfunktion på det sätt som Museikoordinatorn föreslog utan ansåg att befintliga strukturer inom kulturområdet istället borde stärkas" (*Förstärkt samarbete inom museisektorn*, 2010, 10). Istället för att inrätta en samordningsfunktion förflyttas ansvaret till Sveriges centralmuseer som får i uppdrag att ta fram en gemensam museistrategi som även innefattar gallring. I rapporten diskuteras dessa politiska önskemål och det uttrycks att där finns ett behov av att föra en nationell dialog: "[...] kring de etiska aspekter som rör vissa handlingsalternativ i samband med gallring, framförallt försäljning och destruktion" (*Ibid.*). Vidare belyser rapporten följande:

Gallring av föremål och andra objekt ur museisamlingar har diskuterats under många år inom museisektorn. Bland centralmuseerna råder samsyn kring begreppsdefinitionerna inom området och de flesta har gällande gallringspolicys som utgår från gemensamma kriterier.

Förstärkt samarbete inom museisektorn 2010, 35

Frågan om hur de objekt ska hanteras som ett museum har beslutat gallra ur sin samling har inte bara lagliga utan även etiska aspekter. Avsaknaden av vägledning och gemensamma riktlinjer utgör dock idag för många museer ett väsentligt hinder för gallring.

Förstärkt samarbete inom museisektorn 2010, 35

Rapporten klargör att gallringsfrågor är kopplade till vissa viktiga etiska betänkanden och att gemensamma riktlinjer skulle underlätta för museer i gallringsprocesser. I och med skiftet från borgerlig till socialdemokratisk regering påbörjades 2014 en museiutredning vilken var färdig i oktober 2015. Utredningens resultat presenteras i betänkandet *Ny museipolitik* (SOU 2015:89). I betänkandet riktas en kritik mot tidigare museipolitik och hur lite som har formaliserats över tid, trots många anspråk. Med utgångspunkt i detta har bedömningen gjorts att den statliga museipolitiken behöver nya riktlinjer och tillvägagångssätt. Här beskrivs att de svenska museerna: "[...] har utretts gång efter annan och såväl problemformuleringar som lösningar återkommer utan synbar medvetenhet om historien och vilka åtgärder som tidigare har prövats" (Ny museipolitik 2015:89, 11). Sammankopplat med det som kritiseras är avsaknaden av styrdokument som omfattar gallring. Här betonas de skillnader i fokus vilket inom samlingsförvaltning finns mellan nyförvärv, gallring och avyttring. Det framgår här att gallring och avyttring inte ges samma utrymme som riktlinjer för nyförvärv (Ny museipolitik SOU 2015:89, 175). I ICOMs etiska regler betonas vikten av att som museum ha tydliga riktlinjer för gallring och avyttring. Detta beskrivs som följer:

Alla museer bör ha riktlinjer som definierar vedertagna metoder för hur ett föremål permanent avlägsnas ur samlingarna genom donation, överföring, utbyte, försäljning, återlämnande till ursprungslandet eller destruktion, riktlinjer som också medger att äganderätten överförs oinskränkt till mottagaren. Kompletta dokumentation måste göras av alla beslut som rör utmönstringen/gallringen, av föremålen och deras öde sedan de lämnat samlingen. Det förutsätts också att det i första hand är andra museer som ska erbjudas sådana föremål som gallras ut.

ICOMs etiska regler 2011, 13

I och med konstituerandet av Museilag (SFS 2017:563) och Förordning (SFS 2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål har gallringsfrågor börjat beläggas på en statlig nivå. På punkten *Förvaltning av samlingar* (SFS 2017:563) **9 §** beskrivs museets uppdrag som: "Ett museum ska aktivt förvalta sina samlingar för att nå verksamhetens mål." I Förordning (SFS 2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål **4 §** beskrivs förvaltningsuppdraget som:

De statliga museerna ska vid tillämpningen av denna förordning beakta egendomens kulturhistoriska och vetenskapliga värde ur ett långsiktigt perspektiv. Även samlingarnas sammansättning och användarnas behov ska beaktas.

I museilagen (SFS 2017:563) **10 §** står följande skrivet om gallring: "Regeringen får meddela föreskrifter om att de statliga museerna får överlåta föremål ur sina samlingar till andra museer inom det allmänna museiväsendet." Denna punkt luckrar upp och möjliggör för ett bredare samarbete museer emellan. Föremålsintendenten på

Göteborgs stadsmuseum menar att museilagen har gjort att gallringsfrågor blivit mer aktuella att diskutera på museet och skriver:

Frågan aktualiseras nu när den nya museilagen trädde i kraft 2017. Märk väl att den reglerar statligt material i första hand. Vi är ett kommunalt museum och omfattas därför också av kommunallagen och dess regleringar om kommunala inventarier. Vi avvaktar nu och ser vad för praktisk betydelse museilagen kommer att ha för de statliga museerna gällande gallring.¹

Museilagen (SFS 2017:563) säger sig angå det allmänna museiväsendet, det vill säga regionala, kommunala och statliga museer. När det rör sig om gallringsfrågor ligger fokuset dock på de statliga museerna. Däremot, som föremålsintendenten på Göteborgs stadsmuseum uttrycker, kan lagen fungera som en inspiration för kommunala och regionala museer. Utöver politisk problematisk finns där ett antal juridiska begränsningar vilka kan yttra sig i gallringsprocesser. Detta beskrivs i Riksantikvarieämbetets riktlinjer för gallring som följer:

Det kan både röra sig om allmän lagstiftning, men också lagstiftning som är förknippad med en särskild typ av objekt, samling eller organisationsform. I vissa fall kan en gallring vara juridiskt omöjlig att genomföra.

God samlingsförvaltning 2017, 9

Museers inneboende ansvar

En annan genomgående tematik i texterna är det ansvar museiinstitutioner upplever sig ha. Det handlar om ett ansvar som ter sig vara inbyggt i museets identitet och ligger till grund för dess uppdrag. Med detta ansvar följer också ett flertal olika etiska och moraliska aspekter vilka museer bör ta hänsyn till i sitt arbete. Gallring är ett av dessa ansvarsområden. Här handlar det framförallt om *hur* gallringsprocesser utförs då det frekvent beskrivs att så kallad *oetisk gallring* kan få negativa konsekvenser för ett museum. I ICOMs etiska regler står följande:

I en museisamling får utmönstring eller gallring av föremål bara ske i fullt medvetande om föremålets betydelse, dess karaktär (antingen det går att ersätta eller ej), dess rättsliga status, och den förlust av allmänhetens förtroende som kan bli följden av en sådan åtgärd.

ICOMs etiska regler 2011, 13

Det framgår att en gallringsprocess behöver vara mycket väldokumenterad och att det ligger ett stort förarbete bakom varje avyttring. Vidare framgår det att det finns många kriterier att ta hänsyn till inför en avyttring. I *God samlingsförvaltning* beskrivs, likt ICOMs etiska regler, att en icke-korrekt gallringsprocess kan få betydande konsekvenser. Följande beskrivs:

Oavsett vilket skäl ett museum har för att gallra, måste man alltid komma ihåg att museisamlingar har byggts upp under lång tid, i syftet att de ska bevaras och hållas tillgängliga för framtiden. Objekt har skänkts, testamenterats och samlats in för att fungera som samhällets kollektiva minne. All gallring, inklusive avyttring, kan därför, om den inte utförs på ett etiskt, kontrollerat och dokumenterat sätt, få betydande konsekvenser och skada förtroendet för museet eller museer i allmänhet.

¹ Föremålsintendent på Göteborgs stadsmuseum. 2018. E-post 2 februari

Yttrandet från ovanstående citat om att gallring kan: "[...] skada förtroendet för museet eller museer i allmänhet" syftar på allmänheten, det vill säga museernas publik. Detta är en av flera konsekvenser som lyfts i Riksantikvarieämbetets riktlinjer. Utöver denna konsekvens kan en oetisk gallring, enligt skriften, ge museer dåligt rykte och dålig publicitet. Det kan även resultera i att museet i fråga utesluts ur ICOM (ifall museet är medlem), det kan göra att museer får svårigheter att söka ekonomiska medel och kan ha negativ påverkan på eventuella samarbeten med andra museer (RAÄ 2017, 17). I *Ny museipolitik* (SOU 2015:89) betonas museers ansvar i relation till arbetet med samlingsförvaltning och den makt som kommer som följd av det.

Samlingar är utvalda delar av människors kulturarv, men bidrar också till själva avgränsningen av vad som anses vara kulturarv. Detta ger museerna stora möjligheter och innebär även ett stort ansvar då de representerar olika gruppers historia. Museerna behöver förhålla sig aktivt till sina samlingar under hela kedjan från urval och accession till förvaltning, information, kommunikation, användning och gallring av föremålen.

Ny museipolitik, SOU 2015:89, 279

Många museisamlingar innefattar föremål som en gång har samlats in med etiskt tvivelaktiga utgångspunkter. Det kan t.ex. handla om mänskliga kvarlevor eller kulturföremål som är krigsbyten eller koloniala arv. Andra etiska dilemman kan uppstå kring hur samlingar förvaras och om bevarandeförhållandena och säkerheten är ändamålsenliga i relation till föremålets värde. Ytterligare etiska problem finns i vilken information som knyts till föremålen och om perspektiv som osynliggjorts av tidigare generationer forskare och museimän nu kan lyftas fram.

Ny museipolitik, SOU 2015:89, 279

Gallring som aktiv samlingsförvaltning

Den tredje tematiken berör hur gallring kan ses som en del av en aktiv samlingsförvaltning. I textmaterialet likställs inte gallring med avyttring – gallring kan likväl handla om en noggrant utförd insamlingsprocess, där föremål aktivt väljs bort innan de tillkommer i en museisamling. Det handlar således om ett breddande av gallringsbegreppet. När gallring diskuteras handlar det främst om att avlägsna museiföremål ur en samling men texterna tyder på att den så kallade gallringsproblematiken även innefattar insamling och urval av föremål.

Gallringsproblematiken diskuteras i första hand i samband med att föremål ska avlägsnas från museernas befintliga samlingar, men det finns ett motsvarande problem i samband med att föremål ska införlivas i museernas samlingar. Det finns i dagsläget t.ex. ett betydande "samlingsberg" av föremål som har hittats vid arkeologiska utgrävningar och som fyndfördelas av Riksantikvarieämbetet till statligt eller annat museum.

Ny museipolitik, SOU 2015:89, 178

På Göteborgs stadsmuseum har vi ännu inte en utarbetad policy gällande gallring. Detta beror på att vi har börjat med frågan i en annan ände. Efter diskussioner hos oss kom vi fram till att den

bästa gallring är den som aldrig behöver göras, eller med andra ord, den som är gjord innan föremålet kommer in i samlingen.²

Avyttring beskrivs på ett flertal ställen som ett sätt att *utveckla* samlingar, liksom att hålla dem uppdaterade och representativa – som en del av en aktiv samlingsförvaltning. Här menas det att avyttringen kan lämna utrymme till att nya föremål tas in.

I direktiven beskrivs frågan om avyttring som en del av den gallring som museer behöver kunna göra för att utveckla samlingarnas kvalitet och representativitet. Syftet med museernas gallringsverksamhet har i utredningar, rapporter och policies beskrivits i termer av ”förädling”, ”kvalitet” och ”representativitet”. Genom att tillåta gallring ska museerna dels kunna bearbeta en befintlig samling och göra den mer överskådlig och representativ, dels kunna få utrymme för nyförvärv och nya samlingar.

Ny museipolitik SOU 2015:89, 178

För att svara upp mot behoven nu och i framtiden bör samlingarna tillgängliggöras och utvecklas. Museer behöver balansera uppdraget att skydda och bevara samlingarna mot behovet att utveckla dem genom nyförvärv och gallring. Gallring ingår som en integrerad del i en ansvarsfull samlingsförvaltning, men bör aldrig ske isolerat, okontrollerat och utan noggrann dokumentation.

God Samlingsförvaltning 2017, 7

Identifierade teman: intervjuer

Efter transkribering har varje intervju lästs igenom ett flertal gånger för att, likt arbetet med textmaterialet, lokalisera återkommande tankar och teman. Detta för att se om det finns sådant som är genomgående i alla intervjuer, eller om de skiljer sig i innehåll. Slutligen har tre övergripande teman kartlagts vilka går att återfinna i samtliga intervjuer. Dessa är *ansvarsfull gallring och värdebedömning av föremål, tillgänglighets- och demokratiseringsfrågor* samt *moralisk och juridisk problematik*.

Presentation av intervjupersonerna

I detta avsnitt presenteras de tre intervjuade museianställda kortfattat utifrån deras arbetsbefattningar. Detta är av intresse då alla tre är intendenterna med samlingsansvar men där deras arbetsuppgifter skiljer sig åt personerna emellan. Samtlig information i avsnittet är hämtad från intervjuerna. Den första intervjupersonen arbetar som samlingsintendent på Röhsska museet. I arbetsuppgifterna ingår att ha ett huvudansvar för museets samlingar på ett informations- och kunskapsmässigt plan, liksom att arbeta med nyförvärv av föremål. Röhsska museet arbetar aktivt med nyförvärv och tar in omkring 100 nya föremål per år. Förvärven består delvis av donationer, delvis inköp. Den andra intervjupersonen arbetar som föremålsantikvarie, också kallat ’object handler’, på Etnografiska museet. Personen jobbar med det praktiska hanterandet, liksom den organisatoriska och juridiska förvaltningen av samlingen. I arbetsuppgifterna ingår att städa, plocka fram, boka och ta emot

² Föremålsintendent på Göteborgs stadsmuseum. 2018. E-post 2 februari

forskarbesök, planera ny magasininredning, ta fram policydokument för samlingarna och dylikt. Den tredje intervjupersonen arbetar som intendent för dokumentation, förvärv, insamling och gallring på Armémuseum. Personen har ett huvudansvar för frågor som rör insamling och gallring på museet och är den enda av de tre som explicit arbetar med gallringsfrågor. I arbetsuppgifterna ingår att ha ansvar för ärendehantering av sådant som rör både insamling och gallring. Utöver detta har personen arbetat med ett flertal olika dokumentationsprojekt på teman inom det militärhistoriska området.

De intervjuade museianställda kommer att benämnas utifrån sina arbetsbefattningar och namnen på de museer där de jobbar. För läsbarhetens skull kommer den tredje intervjupersonens arbetsbefattning i presentationen av intervjuernas teman benämnas som *insamlings- och gallringsintendent*. I avsnitten som följer kommer intervjuaterialet att presenteras utifrån de teman som lokaliserats.

Ansvarsfull gallring och värdebedömning av föremål

Samtliga intervjupersoner uttrycker vikten och värdet av att utföra ansvarsfulla och noggranna gallringsprocesser och avyttringar. Dessa tankar uttalas på något olika sätt från museum till museum och påverkas också i stor mån på hur museernas samlingar ser ut. En gemensam nämnare är dock att man inte vill gallra något på subjektiva grunder. Beslutet måste tas på en så objektiv nivå som möjligt. Föremålsantikvarien på Etnografiska museet förklarar som följer:

[...] man skulle aldrig kunna ta ett gallringsbeslut baserat på att "jag tycker att det här är fult", eller "det här är för stort", eller "det här är för gammalt", eller "det här håller på att rasa i bitar", utan det måste hela tiden vara en övervägning mellan flera faktorer och jag tror att det är någonstans där i kärnan man kan komma fram till en ansvarsfull gallring.

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

Denna uppfattning går även igen hos Samlingsintendenten på Röhsska museet som menar att: "Bara för att ett föremål är trasigt gör inte att man kan avföra det, det kan fortfarande finnas flera skäl att spara det ändå." Enligt personen kan det finnas många fördelar med att *inte* avyttra ett föremål som är trasigt. Det kan finnas pedagogiska och forskningsmässigt intressanta skäl att behålla ett föremål även om det inte längre kan ställas ut på grund av dess skick. När ett föremål däremot går sönder och det inte går att laga, kan det vara ett underlag för en avyttring. Samlingsintendenten på Röhsska museet beskriver att man på museet aldrig har utfört en aktiv gallringsprocess men att föremål som exempelvis har gått sönder har avyttrats – om konservatorn inte kunnat åtgärda skadorna. Här lyfts ett exempel på en glasskulptur som sprängdes.

Det finns också exempel på sådant som har varit i uppenbart dåligt skick redan vid förvärvstillfället. I ett sådant fall behöver museet göra en värdebedömning av huruvida föremålet är värdefullt att bevara ändå. Att som museum bevara något i dåligt skick har i många fall att göra med vilket estetiskt eller kulturhistoriskt värde det enskilda föremålet har och där spelar ålder och unicitet en stor roll. I vissa fall kan föremålet vara i för dåligt skick och då kan museet besluta att inte ta in föremålet i samlingen. Samlingsintendenten på Röhsska museet beskriver båda scenarier:

[...] museet har mycket koptiska textilfragment som är från Egypten och de var ju väldigt sköra redan när de togs in och då när de togs in så har man gjort bedömningen av att de är viktiga att bevara och det är en väldigt viktig inställning – att, vi ska inte överpröva det beslutet att ta in, så vi ska inte bestämma att "det som de tog in på 60-talet det tycker inte vi är bra", utan det ska vi ha respekt för att det bedömde man som viktigt att bevara då och då tar vi hand om det.

Samlingsintendent, Röhsska museet, intervju 2018

Göteborgs museer jobbar i enlighet med ICOM:s etiska regler och vi har även kulturnämnd beslutar vad vi måste göra och där, i de etiska reglerna, så står det att "man ska inte förvärva något som man inte bedöms kunna bevara inför framtiden" - man ska kunna katalogisera det och så där. Och om man redan då inser att det här kommer vi aldrig kunna, det här kommer vara nedbrutet om ett år, då får man ju tänka "är det värt, är det ändå värt att märka in det och att dokumentera det?" eller ska vi avstå och kanske ta ett annat verk som fungerar bättre?

Samlingsintendent, Röhsska museet, intervju 2018

I de fall där föremål finns i en större kvantitet blir problematiken en annan. Det finns dock olika typer av massmaterial, vilket påverkar huruvida det finns ett värde i att bevara så stora kvantiteter av samma sak. Föremålsantikvarien på Etnografiska lyfter ett exempel på att museet har omkring 4000 identiska föremål från samma tidsperiod och från samma område. I ett sådant fall kan museet behöva undersöka ifall det finns ett värde i att spara alla föremål, eller om något ska avyttras. Detta bör bedömas av en sakexpert menar föremålsantikvarien och fortsätter med att förklara att: "Det kan ju hända att det finns jättestora värden i ett massmaterial. Till exempel i arkeologiska massmaterial ligger ju oftast värdet i att du har ett enormt material". I fall där föremålen är massproducerade på ett industriellt plan är inte behovet av att bevara en så stor kvantitet lika stort. I sådana fall kan det tvärtom vara svårt att försvara ett beslut om att bevara så många likadana föremål. Detta beskriver insamlings- och gallringsintendenten från Armémuseum som följer:

Om vi då inte gallrar i det så skulle det vara helt ohanterligt, det är en sådan ofantlig mängd saker och när det gäller försvarsmateriel, så är det liksom... det är inte bara en, utan det är ju tusentals, hundratals, tusentals av samma sak. Så vi måste – vi har ett ansvar. Det ligger liksom i samlingsförvaltningen på ett naturligt sätt så att det finns ingen, tror jag, här som tycker att det är problematiskt att gallra av någon slags etisk museigrundvalstanke att "nej det som är i samlingen det ska vi bevara". Det går inte riktigt att ha den inställningen men däremot så är vi såklart som alla andra väldigt noga med, i en gallringsprocess, att liksom noggrant utreda allt så att vi vet att vi vet allt om någonting innan vi väljer att göra oss av med det [...].

Insamlings- och gallringsintendent, Armémuseum, intervju 2018

Kriteriet för att avyttra något som redan finns i samlingen kallas för överrepresentationskriteriet. Insamlings- och gallringsintendenten på Armémuseum beskriver att: "[...] i 99 procent av fallen så är det med hänsyn till det här överrepresentationskriteriet och då har vi liksom den kvar på något annat sätt." För kulturhistoriska museer kan detta vara något svårare menar personen och beskriver att:

Det har ju mycket att göra med hur våra samlingar ser ut såklart. Det är få andra museer som kan slå upp i sitt föremålsregister och konstatera att "av den här exakt samma sak så har vi flera hundra, av den här kniven råkar vi ha 2000". Så är det ju inte på museer med kulturhistoriska samlingar. Där är ju vart och ett föremål unikt, med en egen unik berättelse. Det gör det mycket svårare att gallra i beståndet såklart.

Oftast liksom, ja men en penna, den kan ju ha en lika lång utredning, som vi lägger ner tid på att utreda om vi ska gallra 2000 saker av exakt samma. Jag tror att, för oss är det mycket mer lätt att samla ihop många saker och göra en utredning och vinna mycket på en gång.

Insamlings- och gallringsintendent, Armémuseum, intervju 2018

Föremålsantikvarien på Etnografiska museet intygar denna skillnad gällande ekonomisk vinning och beskriver att gallring är en oerhört långdragen och kostsam process som är svår att tjäna på. Saker som behövs ta i beaktande är sådant som transportkostnader ifall ett föremål ska flyttas till ett annat museum. Ett kriterium som används för att fastställa ifall ett föremål är intressant att utreda i en gallringsprocess är när det har dålig, eller saknar, proveniens – när det finns för lite information och dokumentation om föremålet tillhanda, det vill säga. Det kan även röra sig om att ett föremål befinner sig i fel kontext.

[...] om det till exempel finns en dålig proveniens, man kanske inte vet riktigt exakt varifrån det kommer men det kanske har stora pedagogiska värden, så tror jag absolut att man kan gallra till en studiesamling och ge publiken och allmänheten mervärde. För jag tror att mycket handlar om att gallringen, måste faktiskt ge någonting. Du måste antingen kunna säga att: "Nu kan det här föremålet användas i pedagogisk undervisning; nu kan en studieklass faktiskt få titta på det här utan monterglas; nu kan man faktiskt få komma nära det här objektet för vi har tagit ett beslut att det kulturhistoriska värdet är lågt men det pedagogiska värdet är högt".

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

Om det är något som inte har en kontext här - om vi helt plötsligt hittar ett svenskt ankare. Då kanske det inte bor här egentligen, då kanske det ska bo någon annanstans. Och då kanske man på goda grunder kan skriva ett underlag där man faktiskt berättigar att fråga andra museala institutioner "är det här någonting ni vill ge kontext till, är det här någonting ni vill ge ett sammanhang till och mer värde?"

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

Tillgänglighets- och demokratiseringsfrågor

Ett tema som framgår tydligt i alla intervjuer berör tillgänglighet och demokratisering av museisamlingar. Dessa teman uttrycker sig dock på olika sätt beroende på museets samling och syn på samlingsförvaltning. Museiinstitutionerna i denna undersökning har många år på nacken och i vissa lägen kan det vara svårt att kommunicera till publik och allmänhet om hur och varför vissa beslut, så som gallringsbeslut, går till. Föremålsantikvarien på Etnografiska museet beskriver att:

[...] hade man varit mer medveten som allmänhet tror jag också man hade varit mindre upprörd men det kan ju också vara att många museiinstitutioner, även den här, är gamla museiinstitutioner som är ganska trögjobbade. Det är svårt att nå ut med information. Det finns mycket goda viljor men man kanske inte alltid är så transparent som man vill vara. Och då kommer folk hit och är så där: "Va, gör ni så här? Det är jättespännande! Det visste jag inte." Så det är nog också någonting museet behöver jobba på sådär allmänt.

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

Ett annat sätt att tolka museets demokratiska uppdrag är att betona dess bevaranderoll. Samlingsintendenten på Röhsska museet betonar vikten i att bevara

museiföremål inför framtiden och pekar på vikten att bevara och belysa föremålens materialitet. Med en sådan målsättning är det framförallt viktigt att göra samlingarna fysiskt tillgängliga för publiken menar samlingsintendenten på Röhsska museet och beskriver att:

[...] jag tänker att det är väldigt viktigt att bevara föremålen inför framtiden, att det är en annan sak att läsa om ett föremål i en bok jämfört med att se det i verkligheten, eller att se en bild på ett föremål. Det finns en speciell... att kunna exempelvis lyfta ett föremål och känna vilken tyngd det har, att se det – antingen det är framifrån eller bakifrån och sådär, hur det uppfattas i glans eller vad som helst liksom. Det finns en speciell materialitet i föremålen som är väldigt viktiga att bevara inför framtiden och jag tror ju att det är viktigt att, historia överhuvudtaget är väldigt viktigt, för människors uppfattning om sig själva som en del av vår kultur, att veta vad som har hänt tidigare och genom historien kan man också bättre förstå samtiden och framtiden, ”vad är det som kommer att ske?” och sådär.

Samlingsintendent, Röhsska museet, intervju 2018

[...] det finns ju en del som tycker att museerna har för mycket saker, kanske politiker som tycker att det tar för mycket plats men sen bland besökarna så upplever jag inte att gallring är det liksom mest angelägna, eller jag har inte hört det i alla fall, utan där är det mer att "det finns så mycket [...] varför får vi aldrig se det?". Det är det som är allmänhetens största intresse när det gäller museer. De vill veta *var* de finns i samlingarna - de vill ha bättre tillkomst till föremålen.

Samlingsintendent, Röhsska museet, intervju 2018

Ett annat sätt att tolka tillgänglighets- och demokratiseringsfrågor är att, istället för att titta på publiken, vända blicken inåt och studera samlingarna. Genom att undersöka samlingen kan museet se vilka personer och historier som representeras och vilka som utelämnas. I en sådan kontext skulle gallring kunna möjliggöra att fler personers historier blir representerade i samlingarna. Detta gäller i synnerhet för museer med samlingar så som den Armémuseum förvaltar. Insamlings- och gallringsintendenten beskriver att museets samling ungefärligen, till 95 procent, är uppbyggd av föremål som har använts av och kan kopplas till män. Därtill rör det sig om en viss typ av man som är frisk, i vapenförålder och har etnisk svensk bakgrund. Intervjupersonen beskriver att: ”Det är deras berättelse vi kan återge genom de föremål vi har i vår samling. Jag tror att det skulle vara en fördel om vi kanske kunde gallra för att få in andras historier i större utsträckning”. Vidare beskriver personen som följer:

Jag skulle inte ha något som helst problem med att göra mig av med ett antal uniformer och vapen för att få in de föremålen. Jag ser det som en demokratisering av samlingen och det tror jag säkert är mycket barn av sin tid. Vi har ju en kulturpolitik nu som verkligen betonar betydelsen av inkludering och jämlikhet i kulturarvet.

Insamlings- och gallringsintendent, Armémuseum, intervju 2018

En fråga som ligger tätt sammankopplat med tillgänglighet, vilken här skulle kunna tolkas som ett undertema, är frågor om samlingsförvaltning och den problematik många museer står inför gällande knappt magasinutrymme. Att expandera museers magasin är ett sätt att bemöta förvaltningsproblematik, ett annat sätt är att avyttra. Avyttring kan vara ett sätt att ge plats i magasinen och möjliggöra att nya föremål tillkommer i samlingarna – det kan fungera som en form av aktiv samlingsförvaltning. Intervjupersonerna visar dock på att det är en komplex fråga som kräver att museet som institution har mycket på fötterna. Samlingsintendenten på Röhsska beskriver att museet arbetar aktivt med insamling, trots utrymmesbrist i magasinen. Personen

menar att det ligger ett ansvar i att museer fortsätter att samla. Insamlings- och gallringsintendenten anser också att aktiv insamling är en viktig del av museets uppdrag men ställer sig mer positiv till gallring och avyttring.

Jag tror att vi måste tänka att vi har plats för föremål så det går inte att sluta samla helt men sen så har ju, Röhsska museet har ju ett jättestort problem att vi inte har några magasin kvar, det är fullt och vi har, det pågår - Röhsska museet är ett kommunalt museum och det finns fyra kommunala museer i Göteborg som ingår i en gemensam museisektor med en gemensam chef och nu så håller de på med en utredning om att kanske kunna skapa ett externt magasin för alla fyra museer. Som innebär också ett visst expansionsmål - att kunna få plats med lite nya föremål också, för det skulle bli jättemärkligt om vi plötsligt från 2010-talet inte har sparat någonting.

Samlingsintendent, Röhsska museet, intervju 2018

Här kan vi liksom snarare se det så här att vi har ett ansvar att gallra ut, vi kan inte motivera att vi använder skattepengar till att liksom bevara 2000 exakt likadana knivar. Då är det bättre att bereda plats för annat, vi kanske behöver berätta andra saker som vi nu inte har plats för, för att det är fullt, även i våra magasin.

Insamlings- och gallringsintendent, Armémuseum, intervju 2018

Insamlings- och gallringsintendenten förklarar att det inte finns någon ”annan väg att vandra” för museet än att jobba aktivt med gallringsfrågor, såvida man hade fått dubblerad personalstyrka och rejält utökat magasinutrymme. Trots att det hade tagits emot som något positivt finns det inget som tyder på att det skulle kunna bli en verklighet.

Moralisk och juridisk problematik

En tydlig tematik som framgår i intervjuerna är de etiska, moraliska och juridiska aspekter som går att återfinna i gallringsprocesser. Det går att utläsa att gallring är en oerhört bred och komplex fråga och att museernas gallringsprocesser ser olika ut både etiskt och juridiskt, beroende på museets samling, ledning men även hur gallring har tolkats genom tiderna. Föremålsantikvarien på Etnografiska museet beskriver att:

Överlag skulle jag säga att folk är, inte rädda för gallring, men väldigt restriktiva. Man har varit otroligt restriktiv och det är nog också för att, tittar man tillbaka rent – hur det har sett ut juridiskt – så har det ju varit en snårskog. Det har inte varit helt lätt, helt klart.

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

Den typen av gallring som däremot har förekommit inom myndigheten är repatrieringsärenden. Det handlar om ytterst juridiskt komplexa ärenden som i vissa lägen kan ta upp till 10–20 år att genomföra och utförs på regeringsnivå menar föremålsantikvarien på Etnografiska museet. Föremålsantikvarien beskriver att det finns två olika termer som används i sammanhanget: repatriering och återförande och förklarar att: ”[...] en repatriering är ett återförande men ett återförande är inte alltid ett repatrieringsärende”. Det finns vissa skillnader mellan dessa praktiker som yttrar sig juridiskt. Intervjupersonen menar att detta beror på att det handlar om olika lagstiftningar som bestämmer. Vidare beskrivs:

[...] här har det inte skett något återförande, utan bara repatrieringsärenden och då är det när det kommer en fråga från en stat till en annan stat att lämna tillbaka kulturarv som på juridiska grunder exempelvis - det kanske stals, etiska grunder - det kanske är väldigt heligt, eller liknande, kulturhistoriskt värdefulla grunder - "det här betyder väldigt, väldigt mycket för oss".

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

En annan etisk problematik som kan uppstå gäller föremål som på olika sätt är farliga och hälsovådliga – för publik, museipersonal och andra som arbetat med dem. Insamlings- och gallringsintendent på Armémuseum berättar om en incident med en granat som destruerades:

[...] en person som jobbade på den här destruktionsanläggningen blev skadad för att en, jag tror att det var en granat, som vi hade gallrat ut – den exploderade i samband med att de skulle förstöra den. Och det är något som, det ska inte kunna hända, för att, det ska inte vara möjligt men något hade gått fel och ja [...] han kommer att klara sig men han kommer nog få bestående skador. Och med anledning av det - den olyckan, så har vi nu inlett ett stort inventeringsprojekt på hela myndigheten som heter *Farliga föremål*, som går ut på att vi ska inventera hela samlingen av föremål som kan tänkas innehålla explosiva ämnen – som skulle kunna detonera.

Insamlings- och gallringsintendent, Armémuseum, intervju 2018

Även på Etnografiska museet, beskriver den intervjuade föremålsantikvarien, att det finns många hälsovådliga föremål i samlingarna och vilken problematik det kan medföra.

Vi har jättemycket objekt som är ganska hälsovådliga - arsenik till exempel, vi har giftpilar, vi har giftspjut, vi har knivar som har dränkts i gift, vi har växtgift, vi har så mycket giftigt [...] och det är ju också en del av samlingen. Men när någonting är så hälsovådligt för personalen i kombination med lågt kulturhistoriskt värde så kanske det är skäligt att genomföra en gallring.

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

En tredje moralisk och juridisk problematik berör avyttring av föremål som har getts som gåva från privatpersoner, vilket är fallet för stora delar av många museers samlingar. Sådana föremål kan vara mycket svåra att avyttra, både juridiskt och etiskt. I sammanhang där en sådan avyttring skulle kunna bli aktuell betonas vikten av att, som museal verksamhet, kommunicera ett sådant gallringsbeslut till publiken. Samlingsintendenten menar att detta är en fråga som bör tas på allvar:

Det får ju inte vara så att man tror att: "Ja, jag ger ett föremål till museet och sen om tio år så kanske de slänger det, eller säljer det." Så får det absolut inte vara, utan det är jätteviktigt att kommunicera. Absolut. Och det säger vi alltid, att vi är väldigt restriktiva och vi har inte avfört något som är en gåva, och om vi skulle göra det då, vi har det nedskrivet att vi alltid ska kontakta givaren om det skulle bli aktuellt [...].

Samplingsintendent, Röhsska museet, intervju 2018

För museer där den personliga kopplingen till föremål inte är lika vanligt förekommande blir gallringsprocesser något enklare att genomföra, menar Insamlings- och gallringsintendenten på Armémuseum och beskriver vidare att: "[...] vi gallrar ju nästan aldrig saker som kommer från privatpersoner. Det finns liksom inte den där personliga kopplingen alls [...]". Trots att museerna är noggranna med att inte avyttra sådant som är donerat från privatpersoner så finns det vissa

uppfattningar om att publiken ändå skulle kunna bli upprörd över att museer gallrar. Föremålsantikvarien på Etnografiska museet menar att:

Men allmänheten, tror jag, är mera avig. Det är lätt att tänka "nu kommer någon kasta något jättevärdefullt, nu kommer någon sälja någonting för att tjäna pengar, nu kommer man gallra någonting och sen så får personalen ta hand om det". [...] och då de gångerna man hört kanske är: nu är någon upprörd över att det här museet vill gallra - "åh de kommer kasta vårt kulturarv!" och så blir folk upprörda för att det blir i affekt. Det blir liksom, man pratar inte om den förvaltningskris som till exempel finns med arkeologiskt material.

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

I vissa fall är det aktuellt för museer att sälja av föremål som man i en gallringsprocess valt att avyttra. Detta kan, om det görs inkorrekt, medföra en viss problematik som citaten ovan belyser. Insamlings- och gallringsintendenten på Armémuseum har en positiv syn på försäljning så länge den inte görs med intentionen att finansiera något som inte har med den museala verksamheten att göra. Så länge pengarna går tillbaka in i verksamheten och framförallt – till samlingarna – är det något bra.

Presentationerna av både text- och intervjumaterialet visar att det finns många genomgående formuleringar och teman som går in i varandra. I kommande analyskapitel kommer samtligt material och dess teman att analyseras utifrån studiens diskursanalytiska ansats.

Analys och diskussion

I denna del kommer det göras en återkoppling till undersökningens diskursanalytiska teori och metod, liksom de teoretiska perspektiv som berör musealisering, värdeskapande och skräp. I några enstaka fall har kopplingar till tidigare litteratur och forskning gjorts i sammanhang där det finns behov av att understryka och förankra delar av analysen i en bredare forskningskontext. Här kommer även studiens sista forskningsfråga att besvaras, vilken lyder: Vilka processer går ett museiföremål igenom innan det avyttras och hur går de att koppla till teorier om musealisering, värdeskapande och skräp? Vidare har Foucaults fyra metodkrav omkastningsprincip, diskontinuitetsprincip, specificitetsprincip och exterioritetsprincip använts för att lokalisera de diskurser som presenteras i kapitlet.

I arbetet med att lokalisera diskurser har det tematiserade materialet från resultatgenomgången undersökts utifrån de fyra metodkraven. De teman som har belysts i resultatgenomgången har fungerat som ett underlag till att kartlägga tre övergripande diskurser vilka jag har valt att kalla *värdediskurs*, *bevarandediskurs* och *ansvarsdiskurs*. Dessa diskurser påverkar enligt min tolkning hur skrift och tal om gallring manifesteras i en samtida svensk museikontext.

Värdediskurs

Den första diskursen benämns som *värdediskurs* och berör sådant som i texterna och intervjuerna knyter an till museiföremåls värderande. I materialet lyfts ett flertal olika värden vilka kan kopplas till dem: kulturhistoriskt, pedagogiskt, forskningsmässigt och ekonomiskt värde. Något som går att utläsa är att museiföremålen tilldelas värde genom urval och bortval, vilket stämmer överens med det Thompson skriver om hur skräp används som bedömningsgrund till det vi ger värde (Thompson 1979). I en utsaga från *Ny museipolitik* framgår detta: ”Samlingar är utvalda delar av människors kulturarv, men bidrar också till själva avgränsningen av vad som anses vara kulturarv” (SOU 2015:89, 279). Detta ter sig likt det Smeds kallar ”kulturarvsparadox”: ”[...] föremålet bevaras uttryckligen för att vi önskar att förlänga dess liv som ”bärare” av våra liv, men samtidigt ”dör” det och blir oåtkomligt för oss, som lever här och nu” (Smeds 2007, 67). I urvalet och skapandet av museiföremål skapas gränsdragningar för vad som är – och inte är – kulturarv.

Det framgår dock att ett museiföremåls värde inte är statiskt i den utsträckning som Thompson beskriver det med sin beständiga (durable) kategori. Enligt författaren tillhör museiföremål den beständiga kategorin och kan ses som en motpol till skräpet (Thompson 1979). Dock verkar museiföremål, så som de beskrivs i texterna och intervjuerna, kunna röra sig mellan olika värdediskurser och anta nya former. Detta stämmer bättre med hur Fisher och Smiley beskriver kulturarvsföremål då de menar att beständiga föremål kan förlora sitt värde (Fisher och Smiley 2016). Föremålsantikvarien på Etnografiska museet beskriver hur museiföremålet kan förlora sitt ursprungliga museala värde men återfå ett nytt:

Du måste antingen kunna säga att: "Nu kan det här föremålet användas i pedagogisk undervisning; nu kan en studieklass faktiskt få titta på det här utan monterglas; nu kan man

faktiskt få komma nära det här objektet för vi har tagit ett beslut att det kulturhistoriska värdet är lågt men det pedagogiska värdet är högt”.

Föremålsantikvarie, Etnografiska museet, intervju 2018

Här syns det att kategoriseringen av museiföremålets värde är viktigt för hur det bemöts och tillgängliggörs. Museiföremålet kan inte bemötas utan monterglas förrän det har förflyttats i värde – från kulturhistoriskt till pedagogiskt. Det verkar inom museet finnas värdehierarkier som förs över på museiföremålen och samlingarna, där studiesamlingarna inte är lika hårt hållna som de permanenta samlingarna.

Ansvarsdiskurs

När gallringsfrågor diskuteras görs de oftast i samband med idéer om museets inneboende ansvar. Oavsett om det rör frågor om insamling, bevarande eller avyttring så betonas detta ansvar. Denna diskurs benämns således som *ansvarsdiskurs*. Museernas ansvar ter sig ligga till grund för deras utformning och identitet. Ett resultat av att museerna är delaktiga i att definiera vad som tillhör kulturarvet är att de som institutioner ges ett stort ansvar – ett ansvar över vilka som representeras och inte i kulturarvsberättelsen. Därför behöver museerna: ”[...] förhålla sig aktivt till sina samlingar under hela kedjan från urval och accession till förvaltning, information, kommunikation, användning och gallring av föremålen” (Ny museipolitik, SOU 2015:89, 279). Insamlings- och gallringsintendenten på Armémuseum anser att gallring, beroende på samlingens natur, är ett av museernas ansvarsområden:

Jag skulle inte ha något som helst problem med att göra mig av med ett antal uniformer och vapen för att få in de föremålen. Jag ser det som en demokratisering av samlingen och det tror jag säkert är mycket barn av sin tid. Vi har ju en kulturpolitik nu som verkligen betonar betydelsen av inkludering och jämlikhet i kulturarvet.

Insamlings- och gallringsintendent, Armémuseum, intervju 2018

I citatet görs en direkt återkoppling till Ny museipolitik (SOU 2015:89) vilket tydligt visar hur den textuella diskursen översätts i praktiken. Ansvarsdiskursen har ett tydligt maktperspektiv som går i linje med det Thompson skriver om hur värde skapas av högt uppsatta samhällsgrupper: “Those people near the top have the power to make things durable and to make things transient, so they can ensure that their own objects are always durable and that those of others are always transient” (Thompson 1979, 9). Detta är en verklighet de flesta museer behöver förhålla sig till då stora delar av, i synnerhet äldre samlingar, enbart representerar en liten del av samhället. Detta betonas av insamlings- och gallringsintendenten på Armémuseum som beskriver att museets samling är ytterst ojämn i sin representation då omkring 95 procent av samlingen berättar om historier kopplade till etniskt svenska, friska män i vapenförålder.

Ansvarsdiskursen yttrar sig även i formuleringar om insamling där en liknande utgångspunkt går att identifiera. Samlingsintendenten på Röhsska museet betonar det ansvar museerna har som samlande och bevarande institutioner. Lösningen på förvaltningsproblematiken innebär här att expandera magasin för att möjliggöra fortsatt insamling därför att: ” [...] det skulle bli jättemärkligt om vi plötsligt från 2010-talet, inte har sparat någonting”. Museer har enligt denna definition ett ansvar

att representera 'alla tider'. Detta liknar Foucaults kategorisering heterotopi, där museet beskrivs som inneboende paradoxalt då det vill samla alla olika tider på en plats präglad av det samtida samhället (Foucault 1998, refererad i Lord 2006, 3). Enligt Lord å andra sidan belyser heterotopibegreppet hur museer arbetar med representativitet och tolkning (Lord 2006, 5). En liknande utgångspunkt går att finna i *God Samlingsförvaltning* där följande beskrivs:

För att svara upp mot behoven nu och i framtiden bör samlingarna tillgängliggöras och utvecklas. Museer behöver balansera uppdraget att skydda och bevara samlingarna mot behovet att utveckla dem genom nyförvärv och gallring. Gallring ingår som en integrerad del i en ansvarsfull samlingsförvaltning, men bör aldrig ske isolerat, okontrollerat och utan noggrann dokumentation.

God Samlingsförvaltning 2017, 7

Museernas ansvar ligger sammanfattningsvis till stor del i att de aktivt förhåller sig till historien, samtiden och framtiden samt att de förhåller sig kritiskt till hur och vad som representeras i samlingarna. Dock syns det i materialet att det ena inte utesluter det andra – istället bör det finnas en balans mellan den aktiva samlingsförvaltningen och bevarandet av föremål.

Bevarandediskurs

Det framgår tydligt i textmaterialet liksom i intervjuerna att gallringsfrågor är oerhört komplexa och att där finns både positiva och restriktiva röster. Dock syns det genomgående, oavsett inställning till gallring och avyttring, att ett stort fokus ligger på museernas uppdrag som bevarandeinstitutioner. Därför benämns denna diskurs som *bevarandediskurs*. Att samla ter sig fortfarande vara en viktig del i utformandet av museers självbild. Likaså är det viktigt för många museer att inte avvisa föremål för att trender ändras eller att museet i en samtidskontext inte anser att föremålen är viktiga. Samlingsintendenten på Röhsska museet ser allvarligt på att inte respektera tidigare insamlingsbeslut vilket följande utsaga påvisar: "[...] vi ska inte bestämma att "det som de tog in på 60-talet det tycker inte vi är bra", utan det ska vi ha respekt för att det bedömde man som viktigt att bevara då och då tar vi hand om det". Detsamma gäller för trasiga föremål, eller så kallade 'fula' föremål, vilket i sig inte anses vara tillräckliga skäl att avyttra. Det framgår genom intervjuerna att man i en gallringsprocess måste gå ifrån den subjektiva upplevelsen av ett föremål och se till en större kontext där dåtid, samtid och framtid ryms. Denna tematik beskrivs av samlingsintendenten på Röhsska museet som följer:

Det finns en speciell materialitet i föremålen som är väldigt viktiga att bevara inför framtiden och jag tror ju att det är viktigt att, historia överhuvudtaget är väldigt viktigt, för människors uppfattning om sig själva som en del av vår kultur, att veta vad som har hänt tidigare och genom historien kan man också bättre förstå samtiden och framtiden - "vad är det som kommer att ske?" [...].

Samlingsintendent, Röhsska museet, intervju 2018

Här läggs en betoning på föremålens materialitet och vikten att bevara den för kommande generationer att kunna studera. Ett liknande synsätt syns i Förordning (SFS 2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål. I 4 § beskrivs

följande: ”De statliga museerna ska vid tillämpningen av denna förordning beakta egendomens kulturhistoriska och vetenskapliga värde ur ett långsiktigt perspektiv [...]”. Bevarandediskursen yttrar sig vidare i ICOMs etiska regler som förklarar att: ”Det förutsätts också att det i första hand är andra museer som ska erbjudas sådana föremål som gallras ut” (2011, 13). Tanken om att andra museer ska erbjudas det, i gallringsprocessen, utvalda föremålet yttrar sig genomgående i text- som intervjumaterial. Det är först efter att andra museer har tackat nej som museerna på goda grunder kan avyttra på annat sätt, exempelvis genom destruktion. Här syns en vilja om att hålla museiföremålen inom den museala sektorn vilket i denna kontext stämmer överens med Thompsons beständiga kategori, där museiföremål ingår (Thompson 1979). En annan tankegång som syns är att gallring ses som något av ett nödvändigt ont och således som inneboende komplext. Helst skulle de intervjuade museiverksamma inte gallra om museerna hade oändligt med magasinsutrymme och ekonomiskt stöd.

Ett försök till att undvika avyttringsproblematik, vilket yttrar sig i text- och intervjumaterialet, är genom att utföra gallringsprocesser innan föremålen förvärvas. Föremålsintendenten på Göteborgs stadsmuseum beskriver som följer: ”Efter diskussioner hos oss kom vi fram till att den bästa gallring är den som aldrig behöver göras, eller med andra ord, den som är gjord innan föremålet kommer in i samlingen”. Här behöver museet i fråga ändå göra urval och värderingar för att säkerställa att rätt föremål förvärvas, det vill säga att museet väljer ut rätt delar av vad som ska komma att representera historien och kulturarvet. Här vill jag göra en koppling till *Disposability and Dispossession in the Twentieth Century* (2002) där följande frågeställning lyfts: “Is it conceivable that, even if it were possible to recycle all our waste for example, would we still not need to throw some things away, or at least know that we could do so?” (Lucas 2002, 19). Denna fråga är intressant ur ett museologiskt perspektiv då den pekar på en viktig aspekt tillika paradox i bevarandediskursen, det vill säga – hur hade museer samlat om de hade tillgång till obegränsat magasinsutrymme och aldrig behövde gallra? Hade det då fortfarande funnits ett behov av att göra urval mellan värdefullt och värdelöst; representativt och icke-representativt? Eller hade urvals- och musealiseringprocessen då sett annorlunda ut och museet istället blivit som Lord beskriver det: “[...] without interpretation, without representing a relation between things and conceptual structures, an institution is not a museum, but a storehouse” (Lord 2006, 5).

Avslutande reflektioner

Syftet med denna studie har varit att undersöka huruvida synen på gallring yttrar sig och eventuellt har förändrats i den svenska museisektorn inom ett tidsspänn som rör sig mellan 2010-2018. Ett annat syfte har varit att undersöka de två övergripande attityderna som omger gallringsfrågor i en nationell liksom en internationell kontext – där finns en något mer positiv och pragmatisk syn på gallring och där finns en betydligt mer restriktiv dito. För att besvara ovan beskrivna syften har jag utgått från frågorna: Vilka uppfattningar och synsätt om gallring framträder hos samlingsansvarig museipersonal på museer i Sverige? På vilka sätt beskrivs gallring i politiska styrdokument, lagstiftningar och officiella riktlinjer? Vilka processer går ett museiföremål igenom innan det avyttras och hur går de att koppla till teorier om musealisering, värdeskapande och skräp? De två första frågeställningarna har besvarats i undersökningens resultatdel medan den sista har besvarats i analysen.

Undersökningens material visar att gallring är tätt sammankopplat med förvärv och urval. Det kan likväl handla om att utföra en noggrann insamlingsprocess där föremål väljs bort *innan* de förvärvas till samlingarna. Gallringsprocesser behöver således inte alltid handla om att avyttra sådant som redan finns. Ändå har de flesta museiinstitutioner med många år på nacken, hunnit ackumulera stora samlingar som tar upp stora delar av magasinsutrymmet, om inte all magasinsyta. I sådana fall kan det bli aktuellt att avyttra sådant som finns i samlingarna för att lämna plats åt nya föremål, eller för att få in nya pengar till samlingsförvaltningen. Gallringsprocessen behöver dock inte nödvändigtvis resultera i att föremål förstörs eller säljs. Genomgående i materialet går det att utläsa en försiktighet i avyttringsprocesserna. Den avyttringsform som förefaller vara främst förekommande är någon form av förflyttning – till ett annat land genom repatriering; till ett annat museum i Sverige; eller till en annan samling. Det framgår att de museianställda som intervjuats följer ICOMs etiska regler där det uttrycks att andra museer bör bli tillfrågade innan en annan form av avyttring beslutas. Något som vidare går att utrona är att svenska museer, sedan början av 2000-talet, har uttryckt ett behov av att skapa juridisk standard för gallring som omfattar alla svenska museer, oberoende av organisationsform. En annan aspekt som framgår i det analyserade materialet är att det inte finns *en* gallringsdiskurs – utan snarare ett flertal diskurser. I analysen har jag identifierat och presenterat tre diskurser: värdediskurs, ansvarsdiskurs och bevarandediskurs. Dessa diskurser är med och skapar bilder av hur museet bör se på sin roll som institution, vad som anses vara värdefullt att kategorisera som kulturarv, och vad som är viktigt att bevara inför framtiden.

Trots att där delvis finns positiva röster till gallring och avyttring är attityderna till stor del präglade av hur de enskilda institutionerna förhåller sig till frågorna. Här spelar även den typ av föremål vilka museer samlar och förvaltar en betydande roll i huruvida gallring ses som något fördelaktigt eller inte. Det som har ett estetiskt, kulturhistoriskt värde eller arkeologiskt värde, eller har getts värde genom sin unicitet anses vara viktigare att bevara än föremål med lägre kulturhistoriskt värde, vilka finns i en högre kvantitet. Studiens resultat ligger således i linje med tidigare forskning och litteratur som påpekar att gallring är ett splittrande tema. Gallring är onekligen ett tema som åkallar diskussioner om museets varande och identitet men som också

åskådliggör de fysiska föremålen vilka förvaltas av museerna. Detta gör gallring till ett område som är ytterst viktigt att fortsätta diskutera i den svenska museisektorn. Dels för museets framtida identitet och dels för museiföremålens fortsatta existens som bärare av mening och värde.

Vidare forskning

Det finns mycket som visar att det är relevant att forska vidare om gallringsfrågor i en svensk museologisk kontext, inte minst då det är ett område där ytterst lite forskning har gjorts. Denna studie visar att gallring och samlingsförvaltning är aktuella teman, vilket kan ses i att museilagen har gjort ett försök till en mer formaliserad gallringspraxis och likaså i Riksantikvarieämbetets ambition att samla och åskådliggöra gallringspraktiker för allmänheten. Det kan finnas ett intresse av att göra en senare uppföljning som undersöker hur museer med olika organisationsformer har tagit till sig museilagen. Det kan också vara relevant att undersöka förvaltningsproblematik ur en demokratiserings- och tillgänglighetskontext och därtill även ett publikt perspektiv. Exempelvis genom att studera hur föremål kan tillgängliggöras genom förflyttning till ett museum där de kan visas i en utställningskontext (kanske för första gången) eller som pedagogiskt material.

Referenslista

Opublicerat material

Museianställd på Röhsska museet. 2018. Intervju. 1 februari. Inspelning och transkribering i författarens ägo.

Museianställd på Etnografiska museet. 2018. Intervju. 9 april. Inspelning och transkribering i författarens ägo.

Museianställd på Armémuseum. 2018. Intervju. 12 april. Inspelning och transkribering i författarens ägo.

Museianställd på Göteborgs stadsmuseum. 2018. E-postkonversation. 2 februari. I författarens ägo.

Publicerat material

Alvesson, Mats och Sköldbäck, Kaj. 2008. *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Aronsson, Kjell-Åke. 2013. Research on human remains of indigenous people: Reflections from an archaeological perspective (with an example from Rounala). I Fossheim, Hallvard J. *More than just bones: ethics and research on human remain*. Oslo: The Norwegian National Research Ethics Committees, 65-79.

Arvidsson, Kristoffer. 2012. Inledning. *Skiascope nr 5*. Göteborgs konstmuseums skriftserie, 12-38.

Bjørvik, Eira. 2007. ”Jeg sitter i et hus hvor alle vegger vender mot syd” - Telefonintervju som kvalitativ metode i kulturvitenskap. *Tidsskrift for kulturforskning*, 6 (3): 37-44.

Boréus, Kristina. 2011. Diskursanalys. I Göran Ahrne och Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber, 150-165.

Bradley, Susan M. Do Objects have a finite lifetime? 1994. I Simon Knell (red.) *Care of Collections*. London: Routledge, 55-64.

Brenna, Brita. 2009. Hva gjør museologi?. *Nordisk Museologi*, 1: 63-75.

Börjesson, Mats och Palmblad, Eva (red.). 2007. *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Eriksson-Zetterquist, Ulla och Ahrne, Göran. 2011. Intervjuer. I Göran Ahrne och Peter Svensson (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber, 36-58.

- Fisher, David och Smiley, Becky. 2016. Adapting Rubbish Theory for heritage tourism. *Journal of Heritage Tourism*, 11 (2): 143-154.
- Foucault, Michel. 1993. *Diskursens ordning*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Förstärkt samarbete inom museisektorn. 2010. Slutrapport, Ku2010/552/KT, Centralmuseernas samarbetsråd.
- Given, Lisa M., och McTavish Lianne. 2008. What's Old is New Again: The Reconvergence of Libraries, Archives and Museum in the Digital Age. *Library Quarterly*, 80 (1): 7-32
- Gustafsson Reinius, Lotten. 2006. Förfärliga och begärliga föremål: Om modernitetens materiella manifestationer på två utställningar. I: Ekström, Anders, Jülich, Solveig och Snickars, Pelle (red.) *1897 – Mediehistorier kring Stockholmsutställningen*. Stockholm: Kungliga Biblioteket. 85–126.
<http://www.kb.se/dokument/Aktuellt/audiovisuellt/1897/85-126FörfärligaobegärligaforemalGustafsson.pdf> (Hämtad 2018-04-18).
- Gustafsson Reinius, Lotten. 2008. Innanför branddörren: Etnografiska samlingar som medier och materialitet. I Solveig Jülich, Patrik Lundell, Pelle Snickars (red.). *Mediernas kulturhistoria*. Stockholm: Statens arkiv för ljud och bild, 73-95.
<http://www.kb.se/dokument/Aktuellt/audiovisuellt/73-95GustafssonReiniusInnanforbranddorren.pdf> (Hämtad 2018-01-23).
- Gustafsson Reinius, Lotten, Silvén, Eva och Svanberg, Fredrik. 2012. Museisamlingarnas sociomateriella dynamik. *Nordisk Museologi*, 2: 97-106.
- Görman, Ulf. 2017 *Lathund för etikprovning*. HT-fakulteterna: Lunds Universitet.
http://www.ht.lu.se/fileadmin/user_upload/ht/dokument/Fakulteterna/policydok_planer/Lathund_for_etikprovning.pdf (Hämtad 2018-05-14).
- Horgby, Björn och Lindström, Dag. 2002. Begreppet kulturarv – något för historievetenskapen? *Historisk tidsskrift*, 122 (2): 307-322.
- ICOMs etiska regler. 2011. 2. uppl. Stockholm: ICOM.
- Knell, Simon (red.). 1994. Introduction: the context of collections care. *Care of Collections*. London: Routledge, 1-11.
- Lewis, Geoffrey. 1992. Attitudes to Disposal from Museum Collections. *Museum Management and Curatorship*, 11: 19-28.
- Lord, Beth. 2006. Foucault's museum: difference, representation, and genealogy. *Museum and Society*, 4 (1): 11-14.
- Lucas, Gavin. 2002. Disposability and Dispossession in the Twentieth Century. *Journal of Material Culture*, Vol 7 (1): 5 – 22.
- Marius Hylland, Ole. 2013. Å samle er å velge: Avhending i teori og praksis – en statusrapport. *Nordisk Museologi*, 1: 5-23.
- Merriman, Nick. 2008. Museum collections and sustainability. *Cultural Trends*, 17 (1): 754-774.

Monti, Francesca och Keene, Suzanne. 2013. *Museums and Silent Objects: Designing Effective Exhibitions*. Surrey: Ashgate Publishing Limited.

Nordin, Gina och Svensson Karoline. 2011. *Deaccessioning på svenska: En studie om gallringsprocesser på svenska läns museer*. Masteruppsats. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för ABM.

<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A422495&dsid=-2465>
(Hämtad 2018-05-22).

Nu blir det lättare för museer att slänga föremål. 2017. SVT Kultur. 1 augusti, 18:04. <https://www.svt.se/kultur/nu-blir-det-lattare-for-museer-att-slanga-foremal> (Hämtad 2018-05-14).

Pearce, Susan M. (red.) 1994. *Museum Objects. Objects and Collections*. London: Routledge, 9-12.

Pearce, Susan M. 1995. *On Collecting: An investigation into collecting in the European tradition*. London: Routledge.

Regeringens proposition 2009/10:3. *Tid för kultur*.

Riksantikvarieämbetet. 2015. Svensk version av SPECTRUM 4.0, The UK Museum Collections Management Standard. Översatt 2015.

Riksantikvarieämbetet. 2017. God samlingsförvaltning – stöd för museer i gallringsprocessen. <http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/11542/978-91-7209-8039.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Hämtad 2018-01-07).

Riksantikvarieämbetet. 2017. *Definition av kulturarv och kulturmiljö*. <https://www.raa.se/kulturarv/definition-av-kulturarv-och-kulturmiljo/> (Hämtad 2018-03-27).

Riksarkivet. [u.å.]. *Värdera och gallra*. <https://riksarkivet.se/vardera-och-gallra> (Hämtad 2018-06-03).

Robbins, Nina. 2017. Museum collection disposal: the role of museological value discussions in collection management, *The Museum Review*, 2 (1). <https://themuseumreview.atavist.com/vol2no1robbins> (Hämtad 2018-02-11).

Ryan, Gery W. och Bernard, H. Russell. 2003. Techniques to Identify Themes. *Field Methods*, 15 (1): 85 – 109.

Sæter, Gjertrud. 2004. Museene mellom konservering og konsum - Nye tider og nye utfordringer for museenes verdigrunnlag og målsetting. *Nordisk Museologi*. 1: 11–28.

Sarantola-Weiss, Minna och Västi, Emilia (red.). 2016. Deaccessioning. Sharing Experiences from Finland. *Publications of Finnish Museums Association*, 72. Helsinki: Finnish Museums Association.

SFS 2017:563. *Museilag*.

SFS 2017:564. *Förordning om statliga museers förfoganden över museiföremål*.

Smeds, Kerstin. 2000. Tankar kring det «museologiska företaget». *Nordisk Museologi*, 2: 47-58.

Smeds, Kerstin. 2005. Drömsamhällets kulturarv – en allvarsam lek. I Peter Aronsson och Magdalena Hillström (red.). *Kulturarvens dynamik: Det institutionaliserade kulturarvets förändringar*. Linköping: UniTryck, 322-328.

Smeds, Kerstin. 2007. Vad är museologi?. *RIG - Kulturhistorisk Tidskrift*, 2: 65-81.

SOU 2015:89. Ny museipolitik. *Betänkande av Museiutredningen 2014/15*.

Tafvelin Heldner, Magdalena, Dahlström Rittsél, Eva och Lundgren, Per. 2013. Värdet av kärnkraftverk som kulturarv. *Bebyggelsehistorisk Tidskrift*, 65: 72-88.

Tannen, Deborah, Hamilton, Heidi E. och Schiffrin, Deborah (red.). 2015. *The Handbook of Discourse Analysis*. 2. uppl. Sussex: John Wiley & Sons, Inc. E-bok.

Thompson, Michael. 1979. *Rubbish Theory: The Creation and Destruction of Value*. Oxford: Oxford University Press.

Thompson, Michael. 2003. Time's Square: Deriving Cultural Theory from Rubbish Theory. *Innovation*, 16 (4): 319-330.

UNESCO. 2017. *What is meant by "cultural heritage"?*

<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/> (Hämtad 2018-03-27).

Vecco, Marilena och Piazzai, Michele. 2014. Deaccessioning of museum collections: What do we know and where do we stand in Europe? *Journal of Cultural Heritage*, 16: 221-227.

Vecco, Marilena, Srakar, Andrej och Piazzai, Michele. 2017. Visitor attitudes toward deaccessioning in Italian public museums: An econometric analysis. *Poetics*, 63: 33-46.

Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer*.

https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf (Hämtad 2018-03-09).

Werner, Jeff. 2012. Samlingar och samlande. *Skiascope nr 5*. Göteborgs konstmuseums skriftserie, 38-87.

Wreder, Malin. 2007. Ovanliga analyser av vanligt material – vad diskursteorin kan göra med enkäter. I Mats Börjesson och Eva Palmblad (red.). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber, 29-51.

Bilaga

Intervjuernas upplägg

Intervjuerna är semistrukturerade och har utgått från fyra huvudfrågor. Varje huvudfråga har lämnat utrymme för följdfrågor baserade på intervjupersonens svar.

1. Vad är din befattning på museet och hur ser dina arbetsuppgifter ut?

Följdfrågor om intervjupersonens arbetsbefattning utifrån arbetsuppgifterna

2. Har du någon gång varit delaktig i en gallringsprocess och om så är fallet – hur gick processen till? Vad hände med det/de gallrade föremålet eller föremålen?

Följdfrågor baserade på ifall personen har varit delaktig i en gallringsprocess eller inte.

3. Hur upplever du att [museets namn] ställer sig till gallringsfrågor?

Eventuella följdfrågor baserade på om museet förhåller sig positivt eller negativt till gallringsfrågor

4. Hur förhåller du dig till idén om att gallring skadar allmänhetens förtroende till museer?

Eventuella följdfrågor om teman så som försäljning av museiföremål och publikens reaktioner på gallring